

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

[ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ—ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΑ — ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗ]

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ.

Ἐν γένει τὰ οἰκονομικὰ τῶν ἐπικρατειῶν εἶναι, τρόπον τινὰ, ἀντανάκλασις τῆς ζωτικῆς τῶν ἔθνων δυνάμεως. Δὲν πρόκειται περὶ φαινομένων ἐνθουσιασμοῦ, τὰ ὁποῖα κινεῖ μία στιγμή, γεννᾷ μία ἰδέα. Πρόκειται περὶ ψυχρῶν ἀριθμῶν, τῶν ὁποίων οἱ σύνδυασμοί, ἐπαναλαμβανόμενοι ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος, μαρτυροῦσι τὴν πραγματικὴν τῶν κοινοῦν κατὰστασιν. Εἰς τοὺς ὑπολογισμοὺς τούτους δὲν ἀριθμοῦνται οἱ προσωπικοὶ κατ' ἄτομον ἀγῶνες, ἀλλὰ συλλήβδην τὰ πρὸς ὄλον τὸ ἔθνος πορίσματα αὐτῶν. Ἀνοίγεται τὸ ἐθνικὸν βαλάντιον, ἀπὸ τῶν διαφορῶν τοῦ ὁποῖου σταθμῶν δύναται ἕκαστος νὰ κρίνῃ, κατὰ πόσον ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ φρόνησις εὔρον τόπον ἐν αὐτῶ.

Ἐκ τῆς πρὸ ὀλίγου ὑποβληθείσης πρὸς τὴν Βουλὴν σχετικῆς ἐκθέσεως τοῦ Κ. Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν προκύπτει, ὅτι ἡ λογιστικὴ τῆς ἐπικρατείας ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον σημεῖον, πρὸς ὃ πρέπει νὰ στραφῇ ἡ ἐθνικὴ προσοχή. Πῶς! Παρέρχονται 5 καὶ 6 ἔτη, ἵνα καταστρώνηται ὁ κανονικὸς τοῦ Κράτους οἰκονομικὸς λογαριασμός; Ὑπάρχουσιν ἐμπορικαὶ καὶ βιομηχανικαὶ ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ ἐπιχειρήσεις, ἐν ταῖς ὁποῖαις ἡ χρηματικὴ διαχείρησις εἶναι πολλῶ σημαντικωτέρα τῆς περὶ τὰ 75 ἑκατομμύρια δρ. στρεφόμενης εἰς ἔξοδα καὶ ἔσοδα διαχειρίσεως τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατείας. Ἐρωτήσατε μίαν, ἂν ἡ κατὰ πάντα μῆνα ἀκριβὴς γνώσις τῆς οἰκονομικῆς κατα-

στάσεως αὐτῆς δὲν ἀποτελῆ τὴν βᾶσιν τῆς περαιτέρω προκοπῆς τῆς. Ἐν γένει λοιπὸν ἀναπόφευκτος εἶναι καὶ κατεπεύγων ὁ κατὰ σκοπὸν ἐντελέστερος καταρτισμὸς τοῦ ἐν τῷ ἡμετέρῳ Ὑπουργείῳ τῶν Οἰκονομικῶν Γενικοῦ Λογιστηρίου.

Ὅπως καὶ ἂν ἔχη, ἐκ προχείρω ἐνεργηθείσης (πρὸ τῶν ὀριστικῶν τούτέστι λ[ημῶν) κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον ἀκριβοῦς ἐξελέγξεως τῆς ἀπὸ τῶν 1869—75 ἑπταετοῦς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως, ἰδοὺ εἰς ποίαν αὕτη, κατὰ τὴν ἐκθεσιν τοῦ Κ. Ὑπουργοῦ, διατελεῖ κατάστασιν. Σημειωτέον, ὅτι καθ' ὅσον ἡ χρῆσις ἐκάστου ἔτους ἐπεκτείνεται μέχρι τῆς 31 Ὀκτωβρίου τοῦ ἐπομένου ἔτους, οἱ περὶ ὧν πρόκειται προσωρινοὶ λ[σμοὶ τοῦ 1875 περιορίζονται μέχρι τέλους Αὐγούστου 1876, συμπληροῦνται δὲ διὰ προσθήκης δραχμῶν 750000, εἰς τὰς ὁποίας συγκεφαλαιοῦνται αἱ πιθανότητες τῶν εἰσπράξεων τοῦ Σεπτεμβρίου καὶ Ὀκτωβρίου ἐ. ἐ.

Ἔτη	Ἔσοδα	Ἐξοδα	Ἐλλειμμα
1869	32931040	37710362	4779523
1870	31735169	36124687	4389517
1871	35623582	39406476	3782894
1872	36186030	36788860	602830
1873	34753366	36066581	1313215
1874	37409771	46789243	11433626
1875	36300000	39771332	4900419
Ὅλον	243938958	272657741	31202024

Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω πίνακος ἐξάγεται, ὅτι κατὰ τὴν περὶ τῆς ὁ λόγος τελευταίαν ἑπταετίαν (1869—75) οἱ πόροι τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατείας, σχετικῶς πρὸς τὰς δημοσίους δαπάνας αὐτῆς, καθυστέρησαν κατὰ $31\frac{3}{10}$ ἑκατομμύρια δραχμῶν. Πῶς ἐκαλύφθησαν ταῦτα;

Ἡ ἱστορία τῶν ἐλλειμμάτων τοῦ δημοσίου τῆς Ἑλλάδος θησαυροῦ χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1861. Κατὰ μὲν τὴν μέχρι τοῦ 1868 ὀκταετίαν ἀνεβιάσθησαν ταῦτα

εἰς δρ. 37514642, κατὰ δὲ τὴν ἀπὸ τοῦ 1869 ἑπταετίαν, ὡς εἶδομεν, εἰς δρ. 31202024, τὸ ὅλον ἀπὸ τοῦ 1861—75 εἰς δρ. 68746663. Ἡ σπουδαιότης τοῦ καθυστέρηματος τούτου δύναται νὰ κριθῆ ἐκ τῆς ἀναλογίας αὐτοῦ πρὸς τὰ ἀθροίσματα τῶν κατὰ τὰ 15 ταῦτα ἔτη δημοσίων εἰσπράξεων καὶ δαπανῶν. Ἐνῶ αἱ πρῶται ἀνέρχονται εἰς δρ. 439397718, αἱ δεύτεραι προσιθίζονται εἰς 307052962. Τὸ ὅλικόν ὅθεν ἔλλειμμα ἀποτελεῖ, εἰς ἑκατομμύρια, τὸ $6\frac{1}{2}$ σχεδὸν τῶν εἰσοδημάτων καὶ τὸ $7\frac{1}{2}$ τῶν δαπανῶν. Σύμπτωμα σπουδαιότατον, ὅπερ εἶναι προωρισμένον πολλοὺς ὕπνου νὰ ταραξῆ ἐν τῷ μέλλοντι.

Τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος $67\frac{3}{10}$ ἑκατομ. παλαιῶν δραχμῶν ἐκαλύφθησαν δι' ἐξ δανείων, α) τοῦ 6 ἑκατομ. παλαιῶν δραχμῶν, β) τοῦ 3 ἑκατομ. π. δρ., γ) τοῦ 25 ἑκατομ. νέων δραχμῶν, δ) τοῦ 9 ἑκατομ. ν. δρ., ε) τοῦ 4 ἑκατομ. ν. δρ. καὶ ς) τοῦ 26 ἑκατομ. ν. δρ. Τὸ ὅλον τῆς ὀνοματικῆς ἀξίας τῶν δανείων τούτων ἀναβιάζεται εἰς 80680000 παλαιᾶς δραχμάς, ἐκ τῶν ὁποίων ὁμως μετὰ τὰς γενομένας ἀρχικὰς ἐκπτώσεις (20 τοῖς 0[0 ἐπὶ τοῦ γ' δανείου, 10 τοῖς 0[0 ἐπὶ τοῦ ε' καὶ 19 τοῖς 0[0 ἐπὶ τοῦ ς') εἰσῆλθον εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον 69099200 δραχ. διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ὁποίων (τόκος καὶ χρεωλύσιον) ἀπαιτεῖται ἐνιαύσιος δαπάνη $5\frac{1}{2}$ περίπου ἑκατομ. δρ.

Τοιοῦτοτρόπως, δύναται τις εἰπεῖν, εἰσῆλθομεν εἰς τὸ γόνιμον σπουδαιότατων διὰ τὴν Ἀνατολὴν γεγονότων ἔτος 1876 ἄνευ ἀποθεματικοῦ ἐκ τῶν προηγουμένων ἐτῶν κεφαλαίου. Πρέπει ὅθεν ἡ πολιτικὴ ἡμῶν μηχανὴ νὰ συντηρηθῆ ἐκ τῶν ἐνεστώτων πόρων καὶ ἂν οὔτοι δὲν ἀρκέσωσιν, ἀφευκτος εἶναι καὶ πάλιν ἡ θύρα τοῦ δανειστοῦ. Κατὰ τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ 1876 τὰ ἐξοδα τοῦ ἔτους τούτου ὀρίζονται εἰς δρ. 38783370, προστιθεμένων δὲ μεταγενεστέρων τινῶν, ἐκ δρ. 987992, ἐκτάκτων καὶ ἀναπληρωτικῶν ἐπὶ διατάγματι πιστώσεων, ἀνέρχονται τὰ μέχρι τοῦδε ἐπιβεβλημένα τῇ ἐπικρατεῖα χρηματικὰ βάρη εἰς δρ. 39771332, ἐξ ὧν κατὰ μέσον ὄρον ἀνήκουσιν εἰς τὴν πρώτην τοῦ 1876 ἑξαμηνίαν δρ. 19885666. Κατὰ τὴν ἑξαμηνίαν ταύτην, ὡς ἀναφέρει ἡ ὑπουργικὴ ἐκθεσις, εἰσπράχθησαν δρ. 14672282, ἐπομένως εὐθὺς ἐνεφανίσθη ἡ ἀπαισία μορφή τοῦ ἐλλείμματος ἀναβιαζομένου εἰς δρ. 5213384. Εἰς προσωρινὴν οἰκονομίαν αὐτοῦ ἠναγκάσθη

ἡ Κυβέρνησις νὰ δανεισθῆ τῇ 1 Μαρτίου $\frac{1}{2}$ ἑκατομ. δρ. ἀπὸ τὴν Βιομηχανικὴν Τράπεζαν, τῇ 30 Μαρτίου 1 ἑκατομ. ἀπὸ τὴν Ἐθνικὴν, τῇ 18 Μαΐου $\frac{1}{2}$ ἑκατομ. ἀπὸ τὴν αὐτὴν καὶ τῇ 19 Ἰουνίου $\frac{1}{2}$ ἑκατομ. ἀπὸ τὴν Ἴονικὴν, τὸ ὅλον δρ. 2500000. Ὑπολείπονται 2 $\frac{1}{10}$ ἑκατομ. δρ., τὰ ὁποῖα βεβαίως ἀνάγονται εἴτε εἰς εἰδικὰ ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ κονδύλια, εἴτε εἰς δαπάνας ἐπιδεκτικὰς ἀναβολῆς καὶ ἰδίως μεταβιβάσεως εἰς τὴν δευτέραν τοῦ ἔτους ἑξαμηνίαν, ἧτις περιλαμβάνει τὴν ἀφθονωτέραν τῶν δημοσίων πόρων μερίδα ἕνεκα τῆς κατ' αὐτὴν συμπτώσεως τῆς συγκομιδῆς τῶν φυσικῶν προϊόντων καὶ τῶν σχέσεων ταύτης πρὸς τὸ φορολογικὸν τῆς χώρας σύστημα. Ἀπόδειξις ἢ διαμοίρασις τῶν δημοσίων εἰσπράξεων κατὰ τὰ δύο τελευταῖα ἔτη. Ἐνῶ ἀφ' ἑνὸς ἢ πρώτη ἑξαμηνία τοῦ ἔτους 1874 εἰσῆγαγεν εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον δρ. 12687540 καὶ τοῦ ἔτους 1875 δρ. 16748204, ἀφ' ἑτέρου ἢ δευτέρα ἑξαμηνία τοῦ ἔτους 1874 εἰσῆγαγε δρ. 22866507 καὶ τοῦ ἔτους 1875 δρ. 21374593. Ἐκ πρώτης ὄψεως προξενεῖ ἐντύπωσιν, ὅτι ἡ πρώτη ἑξαμηνία τοῦ 1876 καθυστερεῖ τῆς πρώτης τοῦ 1875 (14 $\frac{6}{10}$ ἑκατομ. δρ. : 16 $\frac{1}{10}$ ἑκατομ. δρ.) Παρατηρήθη ὁμως ὅτι τὰ πορίσματα τῆς ὀκταμηνίας, μέχρι δηλαδὴ τέλους Αὐγούστου 1876, εἶναι ἀνώτερα τῶν τῆς ἀντιστοίχου ὀκταμηνίας τοῦ 1874 κατὰ 3 ἑκατομ. δρ. καὶ τοῦ 1875 κατὰ $\frac{6}{10}$ ἑκατομ. δρ.

Ἐάν ἀπὸ τοῦ ἀπολογισμοῦ τοῦ ἔτους 1864, καθ' ὃ τὰ δημόσια δαπανήματα ἀνέβησαν εἰς δρ. 28113014, ἐπισκεφθῶμεν τὰ χρηματικὰ βάρη τοῦ 1876 ἀναβιβαζόμενα, ὡς ἐξετέθη, εἰς δρ. 39774332, ἢ ἐπὶ πλεόν διαφορὰ 11658318 δρ. κατὰ τὸ μέγιστον αὐτῆς μέρος ἀνήκει εἰς τὴν ὑπηρεσίαν (τόκοι καὶ χρεωλύσια) τοῦ μετὰ τὸ 1862 συνομολογηθέντος δημοσίου χρέους, ἀπαιτουσαν, ὡς ἐξετέθη, 5 $\frac{1}{2}$ ἑκατομ. δρ. καὶ εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῶν ἐξόδων τῆς γενικῆς τοῦ κράτους διοικήσεως ἀπαιτουσαν 4876000 δρ. ἐπὶ πλεόν ἐν ἔτει 1876. Τὰ δύο ταῦτα κεφάλαια ἐν συνόλῳ ἀναβιβάζονται περὶ τὰ 10 $\frac{1}{10}$ ἑκατομ. δρ. ἀποτελοῦσι δὲ οὐσιωδεστάτην ἐποψίν πρὸς περαιτέρω οἰκονομικὰς μελέτας.

Διότι εἶναι εὐαπόδεικτον ὅτι οὔτε τὰ μετὰ τὸ 1862 δάνεια, οὔτε ὁ προβιβασμός τῶν γενικῶν ἐξόδων τῆς ἐπι-

κρατείας συνέβαλον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν κοινωνικῶν, οἰκονομικῶν καὶ πολιτικῶν ὄρων αὐτῆς. Βεβαίως τὰ γενόμενα οὐκ ἀπογίνονται. Ἄλλ' ἐνῶ οὐδεὶς ἐννοεῖ νὰ θέσῃ τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς δημοσίας πίστεως, πολὺ ἀπλοϊκὸς πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὁ πολιτικὸς ἐκεῖνος, ὅστις ἀναγράφει εἰς τὸ πρόγραμμά του τὴν δι' ἀλλοτρίων πάντοτε χρημάτων συμπλήρωσιν τῆς ἐνιαυσίας τοῦ κράτους ζωῆς. Πρέπει ἐξ ἄπαντος νὰ εὐρεθῶσι κανονικοὶ πόροι διὰ τὴν κανονικὴν τῶν ἐπικρατειῶν λειτουργίαν. Εἰς μόνους δὲ τὰς ἐκτάκτους ἐθνικὰς ἐπιχειρήσεις ἐπιτρέπεται ἢ διὰ τῶν δανείων ἐπιβάρυνσις τῶν ἐπερχομένων γενεῶν.

Ἡ οἰκονομία εἰς τὰς δαπάνας τῆς ἐπικρατείας ἔρχεται κατόπιν. Ἡ ἀρετὴ αὕτη δὲν εἶναι μόνον οἰκιακὴ· εἶναι κατὰ μείζονα λόγον δημοσία. Ἀπὸ 17012000 δρ. δαπανηθειῶν ἐν ἔτει 1864 διὰ τὴν γενικὴν τοῦ Κράτους ὑπηρεσίαν, ἀνέβησαν βαθμηδὸν αἱ ἀνάγκαι αὐτῆς εἰς 21888000 δρ. τῷ 1876. Μήπως πρὸς στρατιωτικὴν τοῦ τόπου ἀποκατάστασιν; Μήπως πρὸς διοικητικὴν, δικαστικὴν ἢ εκπαιδευτικὴν τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων ἀναβίβασιν;—Ἴδου πῶς ἢ περὶ τὰς δαπάνας κατὰ τὴν ἀνωτέρω περίοδον αὔξησις διαμοιράζεται μεταξὺ τῶν διαφόρων κλάδων τῆς ὑπηρεσίας.

Ἑπιμέτρησις	1864	1874	Ἀύξησις
Ἑσωτερικῶν	3269000	4777000	1508000
Δικαιοσύνης	1701000	3094000	1390000
Ἐκπαιδεύσεως	1230000	2106000	876000
Στρατιωτικῶν	6927000	7469000	542000
Ἐξωτερικῶν	854000	1152000	298000
Ναυτικῶν	1814000	1959000	145000
Οἰκονομικῶν	1217000	1334000	117000

Πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ὁ τόπος διατελεῖ ὑπὸ τοὺς ὄνυχας φοβερᾶς γραφειοκρατείας. Ἐχει ἀνάγκην πολλῶν ἢ μέθοδος αὕτη ἐλαττηρίων. Ὑπεράνω ὅλων ἐπικάθηται ὁ θόρυβος καὶ ὑποκρύπτεται τὸ ἀπεχθὲς σύστημα τῆς εἰς βάρος τῶν κοινῶν συντηρήσεως τῆς ἀρχολιπαρίας. Πράγματι ἡ ποσότης τῆς ὕλης, ἢν ἐκάστοτε χορηγεῖ ἡ μέθοδος αὕτη τῆς ἡμετέρας πολιτείας, ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος αὐξάνει μᾶλλον εἰς σχήματα ἢ εἰς οὐσίαν. Θὰ ἐλεγέ τις ἐνώπιον τῆς μεγαλοπρεποῦς παρατάξεως τοσού-

των οργανισμῶν, ἰδοὺ ἐφόδια εἰς παρακώλυσιν τῆς ἐθνικῆς προόδου. Καὶ τῷ ὄντι εἶναι θαῦμα, ὅτι δὲν ἐπιτυγχάνουσι τοῦ σκοποῦ, συγχρόνως ὅμως καὶ ἀποδείξεις τῆς ἀνικανότητος μεθ' ἧς κινουῦνται.

Θὰ προστίμων ἐν τούτοις ὀλιγώτερα τῆς καθολικῆς διοικήσεως ὄργανα, γενναιότεραν ἀμοιβὴν αὐτῶν καὶ αὐστηροτέραν τοῦ κυρίου τῶν ὅλων Λαοῦ ἐπιτήρησιν.

ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΑΣ.

Δὲν προτίθεται νὰ γράψω περὶ τῆς χρησιμότητος καὶ ἀναγκαιότητος τῆς σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας, διότι καὶ ἡ χρησιμότης εἶναι πασιδῆλος καὶ ἡ ἀναγκαιότης κατεπείγουσα· θὰ περιορισθῶ μόνον νὰ ἐκθέσω τίνι τρόπῳ καὶ πόθεν πορισθῆσεται τὸ Κράτος τὰ μέσα, διὰ νὰ δώσῃ κυκλοφορίαν εἰς τὸ πεπηγὸς ἤδη αἷμα τῆς οικονομικῆς ζωῆς τοῦ Ἔθνους καθ' ὅλην τὴν ἑκτασιν αὐτοῦ. Εἰς τὴν ἐξεύρεσιν δὲ τῶν μέσων κυρίως ἀποβλέπων, δὲν θέλω ἐνδιατρίψει ἐπίσης εἰς τὴν ἐξέτασιν περὶ τῆς ἐκτάσεως τοῦ σιδηροδρόμου, οὔτε περὶ τῆς μερικῆς κατὰ χιλιόμετρον καὶ τῆς γενικῆς διὰ τὴν ὅλην γραμμὴν δαπάνης, οὔτε περὶ τοῦ εἶδους καὶ τῶν ἐξόδων τῆς συντηρήσεως αὐτοῦ, παραδέχομαι δὲ ὡς γνωστὰ τὴν μὲν ἑκτασιν τοῦ ἀπὸ Λαμίας εἰς Μεσσηνίαν, μετὰ διακλαδώσεως μέχρι Πατρῶν σιδηροδρόμου (*) ἀναβιβαζομένην εἰς 500 χιλιόμετρα, τὴν κατὰ χιλιόμετρον δαπάνην εἰς 400 χιλ. δραχμῶν, καὶ τὴν ὀλικὴν εἰς 50 ἑκατομμύρια, τὸ οικονομικώτερον εἶδος σιδηροδρόμου, καὶ τὰ ἐξόδα τῆς συντηρήσεως εἰς τὸ

(*) Θὰ θεωρήσωσαν ἴσως τινες ἄκαιρον καὶ ἄσκοπον τὴν ἄμεσον κατασκευὴν τοῦ ὅλου σιδηροδρόμου ἀπὸ τοῦ ἐνὸς μέχρι τοῦ ἄλλου ἄκρου τῆς Ἑλληνικῆς χώρας, ἀλλὰ τοῦτο πρὸ πάντων εἶναι ἡ βίασις τῶν ἐν τῇ παρούσῃ διατριβῇ σκέψεών μου ἕνεκα τοῦ τρόπου, δι' οὗ νομίζω κατορθωτὸν νὰ πορισθῶσι τὰ χρήματα. διὰ γενικῆς συμμετοχῆς ὀλοκλήρου τοῦ Ἔθνους. Ἐὰν ἀρθῇ ἐκ τοῦ μέσου τὸ γενικὸν συμφέρον, εἶναι ἀδύνατος ἡ εὔρεσις πόρων, καθ' ὃν συνίστημι τρόπον,

δυνατὸν ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ Κράτους περιοριζόμενα.

Ἐπὶ τῶν γνωστῶν ὡς ἄνω δεδομένων βασιζόμενος, ἐμβαίνω ἀμέσως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ σχεδίου, καθ' ὃ νομίζω δυνατὸν νὰ ἐξευρεθῶσι τὰ χρήματα καὶ νὰ κατασκευασθῇ ἐντὸς ὀκταετίας τὸ βραδύτερον ἀπὸ τοῦ ἐνὸς μέχρι τοῦ ἄλλου ἄκρου ὁ Ἑλληνικὸς σιδηροδρόμος.

Τὰ χρήματα βεβαίως δὲν εἶναι εὐκολοπόριστα, πενήκοντα μάλιστα ἑκατομμύρια, ὄχι, ὅσα χρειάζονται, διὰ νὰ κατασκευασθῇ ὁ σιδηροδρόμος ἀνὰ μέσον τῆς Ἑλληνικῆς χώρας, προκαταλαμβάνουσι τὸν ἀναγνώστην, ὥστε νὰ συμπεράνῃ ἐκ προοιμίων, ὅτι ἀδύνατον τι καὶ ἀκατόρθωτον ὑποστηρίζω. Ἐν τούτοις ἐπικαλοῦμαι τὴν εὐμενῆ συγκατάβασιν τῶν ἀναγνώστων, ὅπως μὴ προδικάσωσι πρὸ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ ὅλου τῆς διατριβῆς. Ἐκ τοῦ συνόλου μόνον θέλουσι κρίνει ἀσφαλῶς, ἐὰν ὅ,τι προτείνω εἶναι δυνατὸν καὶ κατορθωτὸν ἢ μὴ.

Τὸ κατ' ἐμὲ, ἀφοῦ ἀδύνατον σχεδὸν τυγχάνει νὰ πορισθῶσιν ἐξωθεν τὰ χρήματα, νομίζω κατορθωτὸν καὶ ὑποστηρίζω ὡς καλὸν καὶ ἀναγκαῖον νὰ ζητηθῶσι ταῦτα ἐκ τοῦ Ἔθνους, καὶ νὰ πορισθῶσιν ὑπὸ τοῦ φορολογουμένου λαοῦ ὑποχρεωτικῶς, ἀλλ' οὐχὶ ἀνεπιστρεπτει καὶ ἀτόκως. Τὸ πῶς δὲ, ἐκτίθημι ἀμέσως.

Κατὰ τὸν ὑπ' ὄψιν μου προϋπολογισμὸν τοῦ ἔτους 1875 τὰ δημόσια ἔσοδα ἀνέρχονται:

Τῶν μὲν Δημητ. καρπῶν πρὸς 7 τοῖς 0]0 (ἀραιουμένου τοῦ δικαιώματος τῆς ἐπικαρπίας.) εἰς	δρ.	3.600,000
Τῶν κατὰ στρέμμα φορολογουμένων κτημάτων	»	1.000,000
Τοῦ ἐλαίου πρὸς 10 τοῖς 0]0	»	1.600,000
Τῶν ἐν τοῖς τελωνείοις φορολογουμένων προϊόντων (ἔτσι τῆς σταφίδος—σύκων—κουκουλιῶν—δασικῶν προϊόντων—βάμβακος—οἴνων—καπνῶν κ.λ.π.)	»	2.700,000
Τῶν ζώων καὶ μελισσιῶν	»	1.300,000
Τῶν ἐπιτηδευμάτων	»	800,000

Τῶν οἰκοδομῶν	δρ.	650,000
Τῶν τελωνιακῶν τελῶν	»	110.80,000
Τοῦ χαρτοσήμου	»	4.200,000
— Ἐάν δὲ εἰς τοὺς ἄνω δημοσίους φόρους προστεθῇ ποσοστὸν τι μέχρι 3]100 ἐπὶ τῆς παραγωγῆς, καὶ ἐπὶ τῶν μισθῶν τῶν διαφόρων τοῦ Κράτους λειτουργιῶν, ἀναβιβαζομένων εἰς δρ. 15000,000(*), κράτησις 3 τοῖς 0]0, θὰ εἰσπραχθῶσι προσέτι ἐκ τῶν μισθῶν		
Ἐκ τῶν Δημητρ. καρπῶν, αὐξανομένου τοῦ φόρου ἀπὸ 7 εἰς 9 τοῖς 0]0	»	4.030,000
Ἐκ τῶν ζώων καὶ μελισσίων, αὐξανομένου ἐπίσης τοῦ φόρου τῶν μεγάλων ζώων εἰς δραχμὴν μίαν καὶ ἡμισίαν (1,50) καὶ τῶν μικρῶν ἀπὸ 25 εἰς 32 1]2 λεπτά	»	400,000

(*) Ἀναλύονται δ' ὡς ἐξῆς οἱ πληρονόμενοι εἰς πάντας ἐν γένει μισθοί, ἐκτὸς τῶν συνταξιοῦχων, τῶν ὑπαξιωματικῶν, καὶ τῶν στρατιωτῶν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ.

Βουλευταὶ καὶ προσωπικὸν Βουλῆς	»	400,000
Προσωπικὸν Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν	»	2.118,840
Ὁμοίως » Ἐξωτερικῶν	»	471,050
Ὁμοίως » Δικαιοσύνης	»	1.639,056
Ὁμοίως » Ἐσωτερικῶν	»	1.515,497
Ὁμοίως » Ἐκκλησιαστικῶν	»	1.443,947
Ὁμοίως » Στρατιωτικῶν	»	1,993,580
Ὁμοίως » Ναυτικῶν	»	613,146
Ὁμοίως Ἀνακτορικοῦ Γραφείου, Δήμων, σωματείων, Τραπεζῶν, Ἐταιριῶν, καὶ ἀσφαλιστικῶν ἐν γένει καταστημάτων ὡς ἔγγιστα	»	4.809,880
Τὸ ὅλον	»	15.000,000

(**) Ἡ κράτησις ἐκ τοῦ μισθοῦ τῶν ὑπαλλήλων δὲν θέλει δυσχερᾶναι οὐδαμῶς τὴν οἰκονομικὴν αὐτῶν ζωὴν, τὸ μὲν διότι εἶναι ἐλάχιστη, τὸ δὲ διότι διὰ πολλοὺς θὰ χρησιμεύσῃ εἰς οἰκονομίαν καὶ εἰς περιστολὴν ἀπὸ ἐκτάκτων πολλακίς καὶ περιττῶν δαπανῶν. Ἄλλως τε τοῦτο ἐπιβάλλει ἡ δικαιοσύνη.

Ἐκ τοῦ ἐλαίου ἀπὸ 10 τοῖς 0]0 αὐξανομένου εἰς 13 τοῖς 0]0	δρ.	480,000
Ἐκ τῶν κατὰ στρέμμα φορολογουμένων κτημάτων προστιθεμένων 3]10 ἐπὶ τοῦ ὑπάρχοντος φόρου	»	300,000
Ἐκ τῶν ἐπιτηδευμάτων καὶ οἰκοδομῶν ὠσάυτως	»	470,000
Ἦτοι	»	3.130,000
αἵτινες θέλουσιν ἀ μ ἔ σ ω ς προσνεχθῆ ὑπὸ τῶν φορολογουμένων καὶ τῶν ἐμισθῶν τοῦ Κράτους ὑπαλλήλων.		
Ἐπίσης θέλουσιν εἰσπραχθῆ ἐκ τῶν τελωνιακῶν δικαιωμάτων, προστιθεμένων 3]10 εἰς τὰ νῦν εἰσπραττόμενα τέλη	»	4,000,000
καὶ ἐκ τοῦ χαρτοσήμου, προστιθεμένου 2]10, ἧτοι 5 λεπτῶν εἰς τὸ εἰκοσιπεντάλεπτον χαρτόσημον καὶ 20 εἰς τὴν δραχμὴν	»	1.000,000
Ἦτοι	»	5.000,000
αἵτινες θέλουσιν ἐ μ μ ἔ σ ω ς προσνεχθῆ ὑπὸ τῶν φορολογουμένων		
Τὸ ὅλον	»	8.030,000

Δι' ὀκτὼ δὲ καὶ πλέον ἑκατομμυρίων κατ' ἔτος, τὰ ὁποῖα περιορίζω εἰς $7 \frac{1}{2}$ πραγματικὰ καὶ βέβαια, πρὸς ἄρσιν πάσης ἀντιρρήσεως, θέλει ἀποβῆ δυνατὸν εἰς ἑπτὰ ἔτη νὰ εἰσπραχθῶσιν $52 \frac{1}{2}$ ἑκατομμύρια, νὰ ἐπιτευχθῆ δὲ δι' αὐτῶν ἡ κατασκευὴ τοῦ ὄλου σιδηροδρόμου Ἀλλὰ θὰ μοι ἀντιτάξωσιν ἀμέσως, δύναται ὁ φορολογούμενος λαὸς, εἰς δεινὴν πενίαν κατὰ τὸ πλεῖστον ὁμολογουμένως διατελῶν καὶ ὁ γλίσχρως μισθοδοτούμενος ὑπάλληλος, νὰ προσφέρῃ τηλικούτον ποσόν; Συμφέρει ὁ τόπος νὰ φορολογηθῆ ἐπὶ πλέον; Δι' οἰανδήποτε ἄλλην χρῆσιν δὲν ἔπρεπε βεβαίως νὰ ὑποχρεωθῆ ὁ φορολογούμενος πολίτης, ἀλλὰ διὰ τὴν διευκόλυνσιν τῆς συγκοινωνίας, ἧτις θὰ πλουτί-

ση αὐτὸν βραδύτερον, καὶ θὰ συντελέσῃ πρωτίστως εἰς τὴν σύσφιξιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων, συμφέρει νὰ ὑποβληθῇ εἰς πᾶσαν θυσίαν, καὶ ταύτην μὲν οἶδε καλῶς νὰ ὑπομείνῃ ἀγογγύστως πάντοτε, καθὼς τοῦτο ἀπέδειξε πολλάκις, καὶ ἐσχάτως, φορολογηθεὶς τὸ 1874 ἐκτάκτως, ἴσως δὲ καὶ ἀκάρπως, διὰ τὴν ἐθνικὴν ἔδοποιάν, καὶ ὁ μὲν δὲν ἐννοῶ οὕτε ὑποστηρίζω νὰ φορολογηθῇ, διότι ἀδυνατεῖ οὕτως νὰ βαστάσῃ ὁ λαὸς βαρύτερον φορτίον φορολογίας. Τὸ ἐπ' ἐμοὶ προτείνω καὶ ὑποστηρίζω νὰ ἐπιβληθῇ μόνον εἰς τὸν λαὸν ἡ πραγματοποιήσις τοῦ, διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ σιδηροδρόμου ἀναγκαίου δανείου, καὶ τοῦτο δι' ἐλάχιστον θέλει ἐπιβαρύνει αὐτὸν, διότι δὲν ὑπερβαίνει τὸ μέτρον τῶν δυνάμεών του, καθόσον τεθωρακισμένος διὰ τῆς ἀπλότητος καὶ ἄκρας λιτότητος, δὲν ἀπορεῖ ἵνα συνδράμῃ ὑπὲρ τοιούτου ὄντως μεγάλου καὶ παραγωγικοῦ ἔργου· ἀλλ' εἶναι πρὸς τοῦτο ἀπαραίτητον νὰ δοθῶσιν ἐκ τῶν προτέρων ἀποχρῶσαι ἐγγυήσεις, ὅτι καὶ τὸ ἔργον θὰ ἐκτελεσθῇ, καὶ τὸ δάνειον θὰ ἦναι ἀσφαλές. Τοιαύτης δὲ ἀσφαλείας ὑπαρχούσης, καὶ ἐὰν ἠδύνατο νὰ δανεισθῇ ἐτέρωθι ἐντόκως τὸ δημόσιον τὸ διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ Ἑλλ. σιδηροδρόμου, ἀπαιτούμενον ποσὸν τῶν 50 ἑκατομμυρίων, προτιμώτερον καὶ δι' αὐτὸ καὶ διὰ τὸ Ἔθνος εἶναι νὰ δανεισθῇ αὐτὸ παρὰ τοῦ φορολογουμένου λαοῦ, διότι 50 ἑκατομμύρια δραχ. ἀμέσως εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον εἰσερχόμενα, καὶ ἀμέσως μὴ δυνάμενα νὰ χρησιμεύσωσιν, ἤθελον ἐπιβαρύνει τὸ δημόσιον ταμεῖον μὲ ὑπέρογκον τόκον, τὸν ὁποῖον δὲν εἶναι ἤδη εἰς κατάστασιν νὰ πληρώσῃ· καὶ διότι πρὸ τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ δανείου προαπαιτεῖται προπαρασκευὴ καὶ ἐπιτόπιος μελέτη, δεομένη ἱκανοῦ χρόνου, ἣτις οὐτε ἐγένετο μέχρι τοῦδε οὔτε θέλει γίνεαι, ἐὰν πρότερον δὲν πραγματοποιηθῇ τοιοῦτον δάνειον· γενομένη δὲ μετὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ δανείου θέλει ἀποθῆ λίαν ἐπικίνδυνος διὰ τὴν ἀσφάλειαν αὐτοῦ τοῦ δα-

νείου· καὶ διότι τέλος, ἐὰν τὰ χρήματα ἦναι εὖωνα, δὲν θέλει εἶσθαι δύσκολον νὰ ἐξαργυρωθῶσιν αἱ τοιαῦται σιδηροδρομικαὶ ὁμολογίαι, καὶ ἀνακουφισθῇ οὕτως ὁ λαὸς, ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι στερεῖται.

Ἐπιμένω λοιπὸν ὑποστηρίζω, ὅτι ἡ ἄμεσος ὑπὸ τοῦ φορολογουμένου λαοῦ χορήγησις τοῦ ἀναγκαίου διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ σιδηροδρόμου δανείου δὲν εἶναι ἀδύνατος, ἀλλ' ὑπάρχουσιν ὁμολογουμένως δυσκολίαι ἐν τοῖς καθέκαστα.

Πρῶτον μὲν πῶς θέλει κατορθωθῇ ἡ ἐξακρίβωσις ἐκάστου φορολογουμένου εἰς τὸ τοιούτου εἶδους δάνειον.

Δεύτερον ποῖαι θὰ ληφθῶσιν εἰς ἐξασφάλισιν τῶν χορηγητῶν τοῦ δανείου ἐγγυήσεις, καὶ τίνι τρόπῳ θὰ κατασταθῇ δυνατὴ ἡ ἐμπρόθεσμος πληρωμὴ τοῦ τόκου· καὶ

Τέλος πῶς δύναται νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ χρῆσις τοῦ δανείου εἰς τὸν κύριον αὐτοῦ προορισμόν.

Καὶ περὶ τούτων, πρὸς ἄρσιν πάσης ἀμφιβολίας περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ προκειμένου δανείου, ποιούμεαι τὴν ἀκόλουθον ἀνάπτυξιν.

Κατὰ πρῶτον τὸ ἐκ τῶν κρατήσεων τοῦ μισθοῦ τῶν ὑπαλλήλων ποσοστὸν, καὶ ὡς πρὸς τὴν εἰσπραξιν καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐξακρίβωσιν τοῦ συνεισφέροντος αὐτὸ δὲν παρυσιάζει τὴν ἐλαχίστην δυσκολίαν, ὡς εἶναι εὐνόητον· περὶ τούτου λοιπὸν δὲν θέλω προσθέσει τίποτε, καὶ μεταβαίνω εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ἄλλων τοῦ προτεινομένου μέτρου δυσχερειῶν.

Οἱ δημόσιοι φόροι κατὰ τὸ εἶδος αὐτῶν καὶ τὸν τρόπον τῆς εἰσπράξεως διακρίνονται εἰς προσωπικοὺς καὶ ἀπρόσωπους· προσωπικοὶ μὲν εἰσὶν οἱ πληρονόμιοι ἀμέσως ὑπὸ τῶν παραγωγῶν, ὡς λ. χ. οἱ τῶν δημητριακῶν καρπῶν, τοῦ ἐλαίου, τῶν ζώων, τῶν στρεμματικῶς φορολογουμένων κτημάτων, καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων καὶ οἰκοδομῶν· ἀπρόσωποι, δὲ οἱ πληρονόμιοι οὐχὶ ὑπὸ τῶν παραγωγῶν ἀμέσως, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ ἐμ-

πόρου ἢ καταναλωτοῦ, ὡς λ. χ. ἐκ τῶν ἀμέσων καὶ ἐμέσων φόρων οἱ εἰσπραττόμενοι ἐν τοῖς τελωνείοις, καὶ οἱ τῶν τελῶν τοῦ χαρτοσήμου. Οἱ προσωπικοὶ, ὡς ἐκ τοῦ τρόπου τῆς βεβαιώσεως καὶ εἰσπράξεως αὐτῶν, ὑποδιαιροῦνται εἰς τοὺς ἀμέσους ὑπὸ τοῦ δημοσίου βεβαιουμένους καὶ εἰσπρατομένους, ὡς λ. χ. τοὺς τῆς στρεμματικῆς φορολογίας, τῶν ζώων καὶ μελισσίων, καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων καὶ οἰκοδομῶν, καὶ εἰς τοὺς ἐμέσους διὰ τοῦ ἐνοικιαστοῦ, ὡς λ. χ. τοὺς τῶν δημητριακῶν καρπῶν καὶ τοῦ ἐλαίου, οἷτινες αὐθις διαφέρουσιν ἐν μέρει, καθότι ὁ μὲν φόρος τοῦ ἐλαίου βεβαιοῦται καὶ εἰσπράττεται ἀμέσως ὑπὸ τοῦ ἐνοικιαστοῦ, οἱ δὲ τῶν δημητριακῶν καρπῶν βεβαιοῦνται ὑπὸ τοῦ ἐνοικιαστοῦ, καὶ εἰσπράττονται ὑπὸ τοῦ δημοσίου.

Εἰς τὴν πραγματοποίησιν τοῦ δανείου, περὶ οὗ ὁ λόγος, διὰ τοὺς προσωπικοὺς τῆς πρώτης κατηγορίας φόρους, δὲν παρουσιάζεται ἡ ἐλαχίστη δυσκολία. Ὁ φορολογούμενος, ὅστις θὰ πληρώσῃ ἀπευθείας εἰς τὸ δημόσιον τὸν φόρον λ. χ. τοῦ ἐπιτηδεύματος, τῶν οἰκοδομῶν, τῆς στρεμματικῆς φορολογίας καὶ τῶν ζώων καὶ μελισσίων, θὰ πληρώσῃ συγχρόνως καὶ τὸ ἀνάλογον ποσοστὸν τοῦ σιδηροδρομικοῦ δανείου, καὶ θὰ λάβῃ προσωπικὴν ἀπόδειξιν, ἣτις θὰ χρησιμεύσῃ αὐτῷ ὡς τίτλος τῆς μετοχῆς του εἰς τὸ δάνειον.

Δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ αὐτὸ διὰ τοὺς προσωπικοὺς φόρους τῆς δευτέρας κατηγορίας, τοὺς δι' ἐνοικιάσεως διατιθεμένους, τοὺς τῶν δημητριακῶν καρπῶν λ. χ. καὶ τοῦ ἐλαίου, διότι μεσολαβεῖ ἐνταῦθα ὁ ἐνοικιαστής, ὅστις ἔχει ἀντίθετα συνήθως συμφέροντα τοῦ δημοσίου. Ἐκτὸς δὲ τούτου παρουσιάζονται καὶ ἄλλαι κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν δυσκολίαι, ἐπὶ μᾶλλον περιπλέκουσαι τὴν ἐξακρίβωσιν τοῦ φορολογουμένου προσωπικῶς. Ὁ ἐνοικιαστής λ. χ. τμήματος τινὸς δημητριακῶν καρπῶν, ἐνοικιάσας διὰ 1000 κοιλὰ τὴν ἐτησίαν πρόσοδον, ἐβεβαίωσε διὰ διπλοτύπου 1500· ἐν τῇ

περιπτώσει ταύτῃ τίς θέλει λάβει τὸ περιπλέον, τὸ δημόσιον ἢ ὁ ἐνοικιαστής, ὡς κέρδος του; Ἐπίσης ἐὰν, ἀντὶ 1000 κοιλῶν, βεβαιώσῃ τὴν ἀπόδοσιν πεντακοσίων, καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τίς θὰ πληρώσῃ τὸ ἀναλογοῦν εἰς τὸ ἐνοίκιον ποσόν; Ἐπίσης ὁ ἐνοικιαστής τοῦ φόρου τοῦ ἐλαίου δήμου τινὸς ὑπόχρεως διὰ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ τμήματος τῆς ἐνοικιάσεως ἐκ χιλίων λ. χ. δραχμῶν, βεβαιοῖ καὶ εἰσπράττει συγχρόνως τὴν πρόσοδον καὶ τὸ σιδηροδρομικὸν ποσοστὸν, ἀλλὰ δὲν ἐκδίδει διπλότυπα, ἢ ἐκδίδει διπλότυπα περισσοτέρας ἀξίας τῆς ἐνοικιάσεως καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, τίς εἶναι ὑπόχρεως εἰς τὴν ἀπόδοσιν τοῦ πλείον ἢ τοῦ ἥττονος ποσοῦ;

Τοιαῦται καὶ ἄλλαι πολλαὶ δύνανται νὰ προκύψωσιν δυσκολίαι διὰ τὴν ἐξακρίβωσιν τῶν φορολογουμένων τῶν προσωπικῶν φόρων τῆς δευτέρας κατηγορίας, ἀλλὰ πᾶσα τοῦτεθεν δυσχέρεια αἴρεται, καὶ πᾶν ἄτοπον ἐκλείπει, ἐὰν ὑποχρεωθῇ ὁ ἐνοικιαστής συγχρόνως μὲ τὴν ὑπογραφὴν τῶν ὁμολογιῶν τῆς ἐνοικιάσεως νὰ συνυπογράψῃ καὶ ἑτέρας ὁμολογίας διὰ τὸ ἀντιστοιχοῦν ποσόν τοῦ σιδηροδρομικοῦ δανείου· διότι οὕτως, ὑπόχρεως ὢν ἀτομικῶς εἰς τὴν πληρωμὴν τοῦ ποσοστοῦ τοῦ σιδηροδρομικοῦ δανείου, δὲν ἔχει συμφέρον καὶ δὲν δύναται νὰ παραμελήσῃ τὴν ἐκδοσιν τῶν διπλοτύπων. Ὁ φορολογούμενος ἐξ ἄλλου δὲν θέλει στέρξει ποτὲ νὰ πληρώσῃ εἰς τὸν ἐνοικιαστὴν τὸ σιδηροδρομικὸν ποσοστὸν, καθὼς πληρόνει πολλάκις τὸν φόρον, χωρὶς νὰ ἐκδοθῇ διπλότυπον, διότι ὁ μὲν φόρος προσφέρεται ἀνεπιστρεπτεῖ, ἐνῶ τὸ σιδηροδρομικὸν ποσοστὸν θὰ ἐπιστραφῇ ἐντόκως, ἐπομένως δὲν δύναται νὰ λάβῃ χώραν δολία μεταξὺ τοῦ ἐνοικιαστοῦ καὶ τοῦ φορολογουμένου συνεννόησις, ὥστε καὶ ἐκ τοῦ ἰδίου συμφέροντος καὶ ἐκ τοῦ τῶν φορολογουμένων εἶναι ἠναγκασμένος ὁ ἐνοικιαστής νὰ ἐκδίδῃ τὰ διπλότυπα. Τοιοῦτοτρόπως καὶ τὸ τῆς ἐνοικιάσεως ποσὸν ἐξασφαλίζεται ὑπὲρ τοῦ δημοσίου, καὶ τὸ περιπλέον τῆς ἐνοικιάσεως, πρὸς τούτοις δὲ

καὶ τὰ συμμέροντα τῶν φορολογουμένων, οἵτινες θὰ πληρώσωσι τὸ σιδηροδρομικὸν δάνειον.

Τὸ αὐτὸ δὲ θέλει συμβῆ καὶ διὰ τὴν βεβαίωσιν καὶ εἰσπραξιν τοῦ σιδηροδρομικοῦ ἐκ τοῦ ἐλαίου ποσοστοῦ, ἀρκεῖ νὰ ἀπαγορευθῆ ἀπὸ τὸν ἐνοικιαστὴν ἢ εἰσπραξίς, καὶ νὰ ἐπιτραπῆ μόνον αὐτῷ ἢ βεβαίωσις.

Τοιοιουτρόπως οἱ τοὺς προσωπικοὺς φόρους ἀποτίοντες διακρίνονται εὐκόλως, καὶ καθίστανται πιστωταὶ τοῦ δημοσίου, καὶ κάτοχοι ὀνομαστικοῦ ἐπ' ὀνόματί των τίτλου, τὸν ὁποῖον θὰ δύνανται νὰ κυκλοφορῶσιν ὡς πιστωτικὴν ἀξίαν πᾶν ἀξιόχρεων (*).

Ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἀπρὸς ὄρους φόρους, ὁ πιστωτὴς διὰ τὸ ἀντίστοιχον ποσοστὸν τοῦ δανείου εἶναι ἄγνωστος, ἐπομένως νόμιμος δικαιοῦχος δὲν δύναται νὰ ἦναι οὔτε ὁ ἔμπορος οὔτε ὁ καταναλωτὴς, καὶ ἀντὶ τούτων θέλει κατ' ἀνάγκην εἶσθαι ἡ τοπικὴ περιφέρεια, ἐν ἣ βεβαιούται καὶ εἰσπράττεται τὸ ποσοστὸν τοῦ δανείου, τοὔτέστιν ἡ ἐπαρχία, ἥτις θέλει ὠφελῆθῃ ἐκ τούτου. Διὰ τῆς προικοδοτήσεως ταύτης θέλουσιν ἀποκτήσει αἱ ἐπαρχίαι μετὰ ἐπταετίαν τὸ σημαντικὸν ποσὸν 32—35 ἑκατομμυρίων, ὅπερ ἔσται πολύτιμον εἰς ὠφέλειαν καὶ προκοπὴν κεφάλαιον, καὶ δι' οὗ μεγίστης σημαντικότητος καὶ ὠφελείας ἔργα δύνανται νὰ ἐκτελεσθῶσιν εἰς τὸ μέλλον. Τὸ ἐκ τοῦ χαρτοσήμου μόνον ποσοστὸν ἐξ ἑπτὰ ἑκατομμυρίων, δύ-

(*) Ἐπειδὴ δὲ θὰ προκύψωσιν καὶ καθυστερήσεις, ἀναγκαῖον νὰ νομοθετηθῆ, ὅτι ὁ καθυστερήσας μετὰ διετίαν τὸ ποσοστὸν τοῦ σιδηροδρομικοῦ δανείου, καταδιώκεται μὲν πάντοτε διὰ τὴν ἀπότισιν, μετὰ διετίαν ὅμως τὸ ποσοστὸν μεταβάλλει τὸν χαρακτῆρα τοῦ δανείου, καὶ θεωρεῖται εἰς ἀπλοῦν καθυστερήμα, δι' ὃ δὲν πληρώνεται τόκος. Οὗτ' ἔστιν ὁφελῆτις θέλει σπεύδει εἰς τὴν ἔγκαιρον τοῦ δανείου πληρωμὴν, διὰ νὰ μὴ ἀπολέσῃ τὴν ιδιότητα τοῦ πιστωτοῦ, μεταβάλλόμενος εἰς ἀπλοῦν ὀφειλέτην.

ναται νὰ θεραπεύσῃ μεγίστην τοῦ κράτους ἔλλειψιν, ἐὰν προσδιορισθῆ διὰ τὴν ἀνέγερσιν ἀποκλειστικῶς τῶν δικαστικῶν κατ' ἐπαρχίας καταστημάτων καὶ τῶν φυλαικῶν. Ἡ ἰδέα αὕτη τὴν ὁποῖαν δανείζομαι ἐκ τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιθεωρήσεως, δύναται ἄριστα νὰ ἐφαρμοσθῆ καὶ πραγματοποιηθῆ ἐπὶ τοῦ προκειμένου.

Ἄλλ' αἱ ἐπαρχίαι (*), ἐξ ὧν θὰ διέλθῃ ὁ σιδηρόδρομος, καὶ αἵτινες θέλουσιν ὠφελῆθῃ ἐκ τούτου περισσότερον τῶν ἄλλων, δὲν εἶναι δίκαιον νὰ συμμετάσχωσιν ἐξίσου τῆς προσόδου τοῦ ἀπροσώπου δανείου, καθὼς ἐπίσης καὶ οἱ τοῦ προσωπικοῦ δανείου χορηγηταὶ δὲν πρέπει νὰ λάβωσιν ἴσον τόκον. Τοιαύτη τις ἐξαιρέσις εἶναι ἀπαραίτητος εἰς ἀντιστήκωσιν τοῦ βάρους τοῦ δανείου, τὸ ὁποῖον αἱ ἀπωτέρω ἐπαρχίαι θὰ αἰσθανθῶσι περισσότερον. Διὸ τὸ ἥμισυ τῆς προσόδου τοῦ δανείου τῶν ἐπαρχιῶν, δι' ὧν θὰ διέλθῃ ὁ σιδηρόδρομος, δεόν νὰ διατεθῆ ὑπὲρ τῶν ἀπωτέρω ἐπαρχιῶν κατὰ ὀρισθησομένην κλίμακα, τὸ δὲ ἕτερον προσωρινῶς διὰ τὰ ἐξόδα τῆς συντηρήσεως τοῦ σιδηροδρομοῦ, καθόσον οὗτος ἐν ἀρχῇ ἐκ τῶν οἰκείων πόρων δὲν θέλει εἶσθαι δυνατὸν νὰ συντηρηθῆ.

Ὁ σκοπὸς τοιούτων προνοητικῶν διατάξεων εἶναι εὐνόητος, καὶ δὲν νομίζω ἀναγκαῖαν ἐκτενεστέραν ἀνάπτυξιν.

Μετὰ τοῦτο ἐμβαίνω εἰς ἑτέραν λεπτομέρειαν, παρουσιάζουσαν ἐπίσης δυσχερείας, ἥτις κυρίως ἀποβλέπει εἰς τὴν συγκέντρωσιν καὶ τακτοποιήσιν τοῦ δανείου, καὶ εἰς τὴν ἐκδοσιν εἰδικῶν δι' ἕκαστον χορηγητὴν τίτλου. Ἡ τοιαύτη ἐργασία δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνηται κατ' ἔτος, οὔτε ν' ἀναβληθῆ εἰς τὸ τέλος τοῦ ἐβδόμου ἢ τοῦ ὀγδόου ἔτους· συμφερώτερον εἶναι εἰς τὸ τέλος τοῦ δευτέρου ἢ τοῦ τρίτου ἔτους νὰ γείνη ἢ τοιαύτη ἐκκαθάρισις, νὰ ἐκ-

(*) Διὰ τοιούτων ὡς ἄνω συνδυασμῶν ἡ ὠφέλεια ἔσται κατὰ τὸ μέλλον καὶ ἥττον ἴση σχεδὸν πρὸς τὰ βάρη τοῦ ἀναγκαστικοῦ δανείου τοῦ τε προσωπικοῦ καὶ τοπικοῦ.

δοθῶσιν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διπλοτύπων ἀποδείξεων αἱ ὁμολογίαι, καὶ νὰ χορηγηθῶσιν εἰς τοὺς πιστωτάς. Τούτων οὕτω γενομένων, εἰς τὴν δευτέραν διετίαν ἢ τριετίαν προστίθεται εἰς τὰς αὐτὰς ὁμολογίας τὸ τῆς δευτέρας ταύτης περιόδου δάνειον, καὶ εἰς τὴν τρίτην τὸ τῆς τρίτης, συγχρόνως δὲ καὶ ὁ δεδουλευμένος τῆς ἑπταετίας τόκος, καὶ οὕτως ἀποτελεῖται ἡ ἐννοποιήσις τοῦ δημοσίου χρέους χωρὶς νὰ παρουσιάσῃται ἡ ἐλάχιστη δυσκολία.

Τὸ πραγματοποιηθὲν δὲ οὕτω δάνειον ἐκ 52 $\frac{1}{2}$ ἑκατομμυρίων δραχμῶν, κατὰ τὸν ἄνω ὑπολογισμόν, θέλει ἀναβιβασθῆ, μετὰ τοῦ τόκου πρὸς 7 τοῖς 6, εἰς 67 $\frac{1}{2}$ ἑκατομμύρια, διὰ τὰ ὅποια ὑποχρεοῦται τὸ δημοσίον νὰ πληρῶνῃ, ἀπὸ τοῦ ὀγδόου ἢ ἐνάτου ἔτους, 4700 δραχμὰς ἑτησίως.

Μετὰ τὴν οὕτω τοῦ δανείου πραγματοποίησιν, ἐξεταστέον, πῶς θέλουσιν ἐξασφαλισθῆ οἱ πιστωταὶ διὰ τὴν ἔγκαιρον πληρωμὴν τοῦ τόκου, καὶ πῶς θέλει δυνηθῆ τὸ δημοσίον νὰ πληρῶνῃ ἑτησίως τὸν τόκον τοῦ δανείου, καὶ τὰ ἐλλείποντα τυχὸν ἐξοδα τῆς συντηρήσεως. Τέσσαρα ἑκατομμύρια καὶ ἑπτακόσαι χιλιάδες, ὅσαι ἀπαιτοῦνται διὰ τόκον τοῦ δανείου, καὶ ἐν ἡμισυ ἔτι ἑκατομμύριον διὰ τὴν συντήρησιν, εἰς συμπλήρωσιν τοῦ τυχὸν μὴ ἐξαρκέσοντος ἐκ τῶν ἰδίων τοῦ σιδηροδρόμου εἰσοδημάτων (πρὸς τρεῖς χιλ. δραχ. τὸ χιλιόμετρον), τὸ ὅλον ἐξ ἑκατομμύρια καὶ τριακόσαι χιλιάδες δύνανται μετὰ ἐννέα ἔτη νὰ πορισθῶσιν ἐξ αὐτῆς τῆς αὐξήσεως τῶν δημοσίων ἐσόδων, ὥστε ἡ ἐλάχιστη δὲν θὰ προκύψῃ δυσχέρεια διὰ τὴν πληρωμὴν. Διὸ ἀκινδύνως δύναται ἡ Κυβέρνησις νὰ ἐνεχυριάσῃ ὑπὲρ τῶν κατόχων τοῦ σιδηροδρομικοῦ δανείου τὰς θετικωτέρας αὐτῆς προσόδους, καὶ ὀφείλει νὰ τὸ πράξῃ, διὰ νὰ ἐμπνεύσῃ ἐκ τῶν προτέρων πίστιν εἰς τοὺς φορολογουμένους τοῦ κράτους πολίτας, οἵτινες θὰ τροφορέωσι τὸ προκείμενον δάνειον, καὶ πρὸς τούτοις διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ αὐτοὺς κατὰ πάσης κυβερνητικῆς αυθαιρεσίας.

Τοιούτων δὲ ἐγγυήσεων παρεχομένων, τὸ δάνειον καθίσταται ἀσφαλέςτατον καὶ ἡ πληρωμὴ τοῦ τόκου, εἴτε ἀμέσως ὑπὸ τοῦ δημοσίου εἴτε ἐμμέσως διὰ τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζῆς, κανονικὴ καὶ ἐμπρόθεσμος. Μία δὲ μόνον ἐγείρεται μετὰ ταῦτα ἀμφιβολία, μέχρι τίνος θὰ ἐξακολουθήσῃ ἡ πληρωμὴ τοῦ τόκου, καὶ τίνι τρόπῳ ἐξοφληθῆσεται τὸ προκείμενον σιδηροδρομικὸν δάνειον. Κατὰ ὄρθον μὲν καὶ δίκαιον λόγον τὸ δάνειον, εἰόσω δὲν ἐξοφληθῆ, ὑφίσταται ἀκέραιον, συνεπῶς δὲ θέλει πληρῶνεσθαι καὶ ὁ τόκος μέχρις ἐξοφλήσεως τοῦ δανείου χρεολυτικῶς ἢ καθ' οἰονδήποτε ἄλλον τρόπον· ἀλλ' ἐπὶ τοῦ προκειμένου νομίζω δίκαιον νὰ ἐξακολουθήτῃ ἡ πληρωμὴ τοῦ τόκου, ἐφ' ὅσον συνήθως χρόνον παραχωροῦνται αἱ τοιαῦται ἐπιχειρήσεις εἰς προνομιοῦχους ἐταιρίας, διότι δικαίως πρέπει νὰ λογισθῆ ἢ ἐκ τῆς κατασκευῆς τοῦ σιδηροδρόμου ἐμμεσσοῦ ἐκάστῳ ὠφέλεια ὡς ἐλάχιστόν τι ἑτησίως χρεόλυτρον, ἀποσβένουσα μετὰ 50, 75 ἢ 99 ἔτη ὀλόκληρον τὸ δάνειον.

Τὸ σπουδαιότερον μετὰ ταῦτα θέλει εἶσθαι ἡ ἐξασφάλισις τῆς χρήσεως τοῦ δανείου κατὰ τὸν προορισμόν του, διότι παντὸς πράγματος καὶ χρήματος δυσκολωτέρα τῆς κτήσεως εἶναι ἡ χρῆσις. Διὰ τὴν χρῆσιν λοιπὸν πρέπει νὰ ληφθῶσιν ἀποχρῶσαι ἐκ τῶν προτέρων ἐγγυήσεις, ἵνα μὴ ἐκτραπῇ τὸ δάνειον τοῦ προορισμοῦ του.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον νομίζω ἀναγκαῖον, καὶ συνίστημι πρωτίστως ὡς ἀπαράβατον ὄρον, τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ τοιούτου σιδηροδρομικοῦ δανείου, ἐὰν προηγουμένως δὲν μελετηθῆ ἐπιτοπίως τὸ ἔδαφος, ἐὰν δὲν διαχαραχθῆ ὀλόκληρος ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ, ἐὰν δὲν καταστρωθῶσι τὰ ἀναγκαῖα διαγράμματα τῆς διαχαράξεως, καὶ ἐὰν, πρὸ πρόορον πρὸς εἰσπραξίν ἐνεργείας, δὲν δοθῆ εἰς ἐργολαβίαν, ἐπὶ τῇ βάσει κανονικοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τῶν ἀναγκαίων ὄρων, τὸ πρῶτον τῶν ὀκτῶ ἢ δεκαεξ ἑτημάτων τοῦ Ἑλλ. σιδηροδρόμου. Τοι-

αύτην προνοητικὴν διάταξιν περιεῖχεν, ὡς ἐνθυμοῦμαι, καὶ τὸ ὑποβληθὲν πέρυσι εἰς τὴν Βουλὴν νομοσχέδιον περὶ διομολογήσεως δανείου διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ σιδηροδρόμου Λαμίας· τοιαύτη δ' ἀναγκαίως πρέπει νὰ ἀναγραφῆ ἐν τοῖς πρώτοις εἰς τοιοῦτον περὶ ἀναγκαστικοῦ δανείου νόμον. Ἀναγκαῖον πρὸς τοῦτοις εἶναι νὰ σχηματισθῆ καὶ ἴδιον ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐσωτερικῶν ὑποτελὲς ἢ ἀνεξάρτητον σιδηροδρομικὸν τμήμα, νὰ ἀνατεθῆ εἰς τὸ Μηχανικὸν καὶ τὸ τῶν Γεν. Ἐπιτελῶν σῶμα ἢ διαχάραξις καὶ σχεδιογράφησις, καὶ πᾶσα ἐν γένει ἡ προπαρασκευαστικὴ ἐργασία, καὶ νὰ προσληφθῶσι καὶ ξένοι ἐν ἀνάγκῃ εἰς τὴν διεύθυνσιν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν μηχανικοί, ἐὰν οἱ ἡμέτεροι δὲν ἐπαρκῶσιν. Ἡ ἀνάθεσις τῶν σιδηροδρομικῶν ἔργων εἰς τοὺς ἀξιωματικούς τοῦ Μηχανικοῦ καὶ τῶν Γεν. Ἐπιτελῶν δὲν θέλει οὐδαμῶς δυσχεράνει τὴν ἄλλην στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν· τὸναντίον θέλει δοθῆ ἐκ τούτου ἀφορμὴ εὐαρέστου ἐν τοῖς πράγμασιν σπουδὴ καὶ μελέτη, ἥτις εἶναι ἀπαραίτητος ἐν τῇ πολεμικῇ, καθὼς εἰδήμονες περὶ τούτου ἀποφαίνονται.

Τοιουτοτρόπως, νομίζω, ἐξασφαλίζεται ἀποχρώντως ἡ χρῆσις τοῦ δανείου κατὰ τὸν προορισμὸν του, διότι ἐκτὸς τῆς γενικῆς διαχαράξεως κ.λ.π. ἥτις θέλει προηγηθῆ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου, καὶ ἥτις ἔσται ἡ βᾶσις τῶν μεταγενεστέρων ἔργων, θέλει ἀργεῖ ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ἡ ἰσχὺς τοῦ περὶ ἀναγκαστικοῦ δανείου νόμου, ἐὰν δὲν ᾖναι δεδομένον εἰς ἐργολαβίαν πρὸς κατασκευὴν καὶ ἕτερον τμήμα, ἐκ τῶν εἰσπράξεων τοῦ οἰκείου ἔτους πληρωθόσμενον. Ὡστε οὕτω θέλει προδιατίθεσθαι τὸ ἐτήσιον ποσὸν τοῦ δανείου εἰς τὰ ἔργα τοῦ οἰκείου ἔτους. Διὰ τοιούτων προφυλακτικῶν μέτρων νομίζω δυνατὸν νὰ προληφθῆ πᾶσα κακὴ τοῦ δανείου ^{πρὸς} ἡσυχίαι, καὶ νὰ ἐξουδετερωθῆ ἢ ἐκ τῆς κυβερνητικῆς τυχὸν ἀδρανείας ἢ ἐπιβουλῆς ματαιώσις τοῦ σκοποῦ τοῦ τοιούτου δανείου.

Καίτοι τῶν καιρῶν ἐναντιουμένων εἰς τοιαύτας νῦν περὶ

ἄλλων ἐκτὸς τῶν πολεμικῶν σκέψεις καὶ ἐνεργείας, ἐπρότιμησα ὁμῶς ἐν τῇ ἀκμῇ νῦν τοῦ πρὸς τὰς πολεμικὰς προπαρασκευὰς ὄργανου, ἵνα ἐκθέσω τὰς περὶ πραγματοποιήσεως τῆς σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας σκέψεις μου, τοῦτο νομίζων τὸ ταχύτερον καὶ ἀσφαλέστερον μέσον τῆς ἐθνικῆς προόδου καὶ ἀποκαταστάσεως.

Εἶθε ἐν τοῖς διαλογισμοῖς τοῦ Ἑθνους νὰ κρυτανεύσῃ ἢ φρόνησις, δοθῆ δ' αὐτῷ καιρὸς νὰ σκεφθῆ μετὰ ἡρεμίας πνεύματος περὶ τῶν δεόντων γενέσθαι ἐν τῷ τόπῳ.

ΗΛΙΑΣ Ν. ΣΤΡΟΥΜΠΟΣ.

ΓΕΡΜΑΝΟΙ ΕΝ ΡΩΣΣΙΑ.

Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 13ου μ. Χ. αἰῶνος τὸ ἵπποτικὸν τάγμα τῶν Ξιφοφόρων ἐπεχείρησε διαφόρους κατακτήσεις κατὰ τὰ Ρωσικὰ νῦν παράλια τῆς Βαλτικῆς. Ἐγκατασταθὲν δὲ εἰς τὴν Λιβονίαν καὶ Κουρλανδίαν, ἀπετέλεσε τὸν πυρῆνα ἐξ οὗ βαθμηδὸν διεσπάρησαν ἐν τῇ ἀνοργανίστῳ ἔτι Ρωσικῇ χώρᾳ μεγάλαι Γερμανῶν ποσότητες. Βραδύτερον κατὰ τὰ μέσα τοῦ 16ου αἰῶνος Ἰβάν ὁ Τρομερός (60 χιλ. ἀνθρώπων ἔσφαξεν εἰς 40 ἡμέρας ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ πόλει Νοβογορόδ) ἔδωκεν εἰς τὴν γενικὴν πολιτικὴν του τὸν ἰδιαιτέρον χαρακτῆρα τοῦ ἀπὸ Γερμανίας συστηματικοῦ ἐν Ρωσσίᾳ ἐποικισμοῦ. Τὴν δὲ πολιτικὴν ταύτην ἠκολούθησεν ἀπὸ σταθερωτέρων μεθόδων κατὰ τὸν 13ον αἰῶνα Πέτρος ὁ Μέγας.

Τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν, ὅτι τὰ προοδευτικώτερα νῦν στοιχεῖα τοῦ Ρωσικοῦ πληθυσμοῦ εἶναι Γερμανικῆς καταγωγῆς. Βιομήχανοι, ἔμποροι, γεωργοί, ναυπηγοί, λόγιοι καὶ διοικηταὶ δημιουργοῦνται ἐν Ρωσσίᾳ ἐκ τῶν σπλάγγων τοῦ μεγάλου τούτου Γερμανικοῦ ἐποικισμοῦ. Ἐὰν ἀφήσωμεν κατὰ μέρος τὴν ἐμπορικὴν καὶ βιο-

μηχανικήν αὐτοῦ ἀνάπτυξιν, ἥτις ἀπὸ τῆς Φινλανδίας μέχρι τῆς Ἀζοφικῆς ὁσημέραι ἀπὸ διαφόρων παλαιῶν καὶ νέων κέντρων μεγεθύνεται, ἰδοὺ πῶς τελευταῖον κατετάσσεται ἡ διοικητικὴ τῶν Γερμανῶν μετοχὴ ἐν τῇ καθόλου πολιτικῇ τῆς Ρωσσίας μηχανῇ κατὰ τὰς καταστατικὰς πληροφορίας τοῦ Ρωσικοῦ Κόσμου (φυλ. Ἰανουαρίου 1876).

Ἐν γένει ἐπὶ 100 προσώπων τῆς Ρωσικῆς διοικήσεως ὑπολογίζονται Γερμανοὶ 36 ἐν τῷ Συμβουλίῳ τῆς αὐτοκρατορίας, 33 ἐν τῇ Γερουσίᾳ, 43 μεταξὺ τῶν Γραμματέων τῆς ἐπικρατείας, 62 μεταξὺ τῶν ὑπουργῶν καὶ τῶν διευθυντῶν τῶν μεγάλων διοικήσεων.

Ἐποικιοκρατορικῶν οἴκου: 33 ἐν τοῖς γενικοῖς ὑπασπισταῖς, 34 ἐν τοῖς ἀκολουθοῦσι τοῦ αὐτοκράτορος, 46 ἐν τοῖς διαγγελεῦσι, 66 ἐν τῇ ἀκλάσει τῶν ὑπαλλήλων, 27 ἐν τῇ β', 71 ἐν τῇ τελευταίᾳ καὶ 71 ἐν τῇ ἰατρικῇ ὑπηρεσίᾳ.

Ἐξωτερικῶν: 59 ἐν τῇ κεντρικῇ ὑπηρεσίᾳ, 50 μεταξὺ τῶν πρέσβων, διπλωματικῶν ἐν γένει καὶ προξενικῶν ὑπαλλήλων.

Ἐσωτερικῶν: 13 ἐν τῷ συμβουλίῳ τῶν ὑπουργῶν, 16 ἐν τοῖς τμήμασι, 43 ἐν τῷ κλάδῳ τῆς ὑγιεινῆς, 40 ἐν τοῖς γενικοῖς διοικηταῖς, 33 ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς διοικηταῖς, 18 ἐν τοῖς νομάρχαις.

Ἐκκλησιαστικῶν: 6 ἐν τῇ κεντρικῇ ὑπηρεσίᾳ, 51 ἐν τῇ οἰκονομικῇ.

Δικαιοσύνης: 33 ἐν τῇ κεντρικῇ ὑπηρεσίᾳ, 25 ἐν τοῖς ἐφετείοις, 25 ἐν τοῖς πρωτοδικείοις, 17 ἐν ταῖς εἰσαγγελείαις.

Οἰκονομικῶν: 28 ἐν τῇ κεντρικῇ ὑπηρεσίᾳ, 27 ἐν τοῖς τελωνείοις καὶ λοιποῖς κλάδοις, 22 ἐν τῷ ἐλεγκτικῷ συνεδρίῳ, 14 ἐν τοῖς διοικητικοῖς δικαστηρίοις.

Δημοσίων κτημάτων:

33 ἐν τῇ κεντρικῇ ὑπηρεσίᾳ, 25 ἐν εἰδικῇ κατ' αὐτὰ διακαιοσύνη, 44 ἐν τῇ διαχειρίσει τῶν μεταλλείων.

Ἐργῶν: 37 ἐν τῇ κεντρικῇ ὑπηρεσίᾳ, 40 ἐν τῇ ἐπαρχιακῇ, 28 ἐν τῇ ἐπιτηρήσει τῶν σιδηροδρόμων, 33 ἐν τῇ διευθύνσει αὐτῶν.

Ὅσον ἀφορᾷ ἰδιαιτέρως τὴν στρατιωτικὴν κατὰ θάλασσαν καὶ ξηρὰν παράταξιν τῆς Ρωσικῆς αὐτοκρατορίας, ἰδοὺ ἐπὶ τῆς αὐτῆς πάντοτε βάσεως τῶν 100 προσώπων ἡ μετοχὴ τοῦ Γερμανικοῦ στοιχείου:

Ἐναυτικῶν: 40 ἐν τῇ κεντρικῇ ὑπηρεσίᾳ, 55 μεταξὺ τῶν ναυάρχων, ἀντιναυάρχων καὶ ὑποναυάρχων, 22 μεταξὺ τῶν λιμεναρχῶν.

Στρατιωτικῶν: 36 ἐν τῷ στρατιωτικῷ συμβουλίῳ, 36 ἐν ταῖς κεντρικαῖς ἐπιτροπαῖς, 35 ἐν τῷ γενικῷ ἐπιτελείῳ, 32 ἐν τῇ ἰατρικῇ ὑπηρεσίᾳ, 47 ἐν τῇ κεντρικῇ διοικήσει τοῦ πυροβολικοῦ, 55 ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἐργοστασίοις, 70 ἐν τῇ κεντρικῇ διοικήσει τοῦ μηχανικοῦ, 60 ἐν τῇ κεντρικῇ οἰκονομικῇ διοικήσει, 83 ἐν τοῖς ἀρχηγείοις τῶν ἀκροβολιστῶν, 32 ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς δικαστηρίοις, 28 ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς σχολείοις, 43 ἐν ταῖς ἐπιτροπαῖς διὰ τοὺς πληρωμένους, 43 ἐν τοῖς κατ' ἐπαρχίαις στρατιωτικοῖς διαμερίσμασι, ἐκτὸς τῶν ἐπομένων ἐν οἷς ἡ ἀναλογία τοῦ Γερμανικοῦ στοιχείου ἔχει ὡς ἑξῆς: Φινλανδία 90, Πετρούπολις 32, Βαρσοβία 37, Κίεβον 17, Ὀδησσὸς 14, Σιακόφ 13, Μόσχα 24, Καζάν 25, Ὀρενμπούργ 22, Τουρκεστάν 24, Δυτικὴ Σιβηρία 34, Ἀνατολικὴ Σιβηρία 27, Καύκασος 30.

Ἰδιαιτέρως ὡς πρὸς τὴν ἐν ταῖς τάξεσι τοῦ Ρωσικοῦ στρατοῦ ἀνάμιξιν τοῦ Γερμανικοῦ στοιχείου, ἰδοὺ πῶς τοῦτο, πάντοτε ἐπὶ τοῖς 0]0, ἀντιπροσωπεύεται κατὰ τὰ διάφορα σώματα:

Ἀυτοκρατορικῆ φρουρά: 33 μεταξὺ τῶν μοιράρχων τοῦ πεζικοῦ καὶ 60 μεταξὺ τῶν συνταγματάρχων, 52 μεταξὺ τῶν μοιράρχων τοῦ ἵππικοῦ καὶ 33 με-

ταξὺ τῶν συνταγματαρχῶν, 75 μεταξὺ τῶν μοιράρχων τοῦ πυροβολικοῦ, 50 μεταξὺ τῶν συνταγματαρχῶν τῶν ἀκροβολιστῶν.

Στρατός τῆς γραμμῆς: 37 μεταξὺ τῶν μοιράρχων τοῦ πεζικοῦ καὶ 66 μεταξὺ τῶν συνταγματαρχῶν, 75 μεταξὺ τῶν μοιράρχων τοῦ ἵππικοῦ καὶ 47 μεταξὺ τῶν συνταγματαρχῶν, 28 μεταξὺ τῶν μοιράρχων τοῦ πυροβολικοῦ, 28 μεταξὺ τῶν μοιράρχων τῶν ἀκροβολιστῶν καὶ 42 μεταξὺ τῶν ταγματαρχῶν, 80 μεταξὺ τῶν μοιράρχων τῶν σκαπανέων καὶ 85 μεταξὺ τῶν ταγματαρχῶν, τέλος 33 μεταξὺ τῶν λοιπῶν ταγματαρχῶν τοῦ στρατοῦ.

Ἡ ἀνωτέρω ἀπογραφικὴ μελέτη δὲν ἔχει ἀνάγκη σχολίων. Τὸ ἀκριβὲς εἶναι, ὅτι μεθ' ὅλην τὴν ἐπιρροὴν τῶν καθ' ἕναστον ἔθνος γενικῶν ἐν Εὐρώπῃ συμφερόντων, οἱ ἐκτεθέντες ἀριθμοὶ ἀποκαλύπτουσι πρὸς τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Ρωσίαν ἰδιαιτέρως τινὰς ἐννοίας, τὰς ὁποίας ἐν μέρει ἐξηγεῖ τὸ πρὸ ὀλίγου παρελθόν (Γαλλο-Γερμανικὸς πόλεμος), καὶ τίς εἶδεν ἂν δὲν συμβουλευθῆ καὶ τὸ μετ' ὀλίγον μέλλον (Ἀνατολικαὶ περιπλοκαί).

ΔΙΠΛΑΣΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ.

Ὁ πολλαπλασιασμός τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς εἶναι συγχρόνως καὶ αἷτιον καὶ ἀποτέλεσμα τῶν καθ' ἑκάστην χώραν οικονομικῶν, πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν τῆς γενικῆς ὑπάρξεως λόγων. Ἀφ' ἑνὸς δὲν δύναται νὰ ζήσῃσι πλείονες τῶν ὄσους ἡ ἐθνικὴ τράπεζα χωρεῖ. Ἀφ' ἑτέρου ὅσον πλείότεραι αἱ ἐντὸς τῆς ἐπικρατείας ἀνθρωποδυνάμεις, τόσον γενναιότεροι οἱ καθολικοὶ τοῦ ἔθνους καρποί.

Διὰ τοῦτο αἱ περίοδοι τοῦ διπλασιασμοῦ τῶν κατοίκων δεδομένης ἐπικρατείας συνδέονται πρὸς τὴν εὐρυτέραν τῆς πολιτείας ἐννοιαν. Ὅπου ἐν πάσῃ οικονομικῇ ἁρμονίᾳ ἡ περίοδος τοῦ διπλασιασμοῦ τῶν ἀνθρώπων εἶναι συντομωτέρα, ἐκεῖ καὶ ἡ ἀπόδειξις τῆς ἐθνικῆς εὐρωστίας βεβαιότερα. Ὑπὸ τοιαύτην ἔποψιν μελετητέον τὰ σχετικὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ φαινόμενα.

Τὸ πρῶτον ζήτημα ὅπερ ὑπέβαλον πρὸς τὸν Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος οἱ ἐν Πόρῳ ἀντιπρόσωποι τῶν Συμμαχικῶν δυνάμεων ἀπέβλεπε ἐν γένει μὲν τὸν πληθυσμὸν τῆς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ὑπὸ τὰ ὄπλα ἐτι διατελούσης Ἑλληνικῆς χώρας πρὸ τοῦ 1821 καὶ κατὰ τὸ 1828, ἰδιαιτέρως δὲ τὴν θρησκευτικὴν διανομὴν τοῦ πληθυσμοῦ τούτου. Κατὰ πόσον ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐποχῇ ἐδύνατο νὰ ὑπάρξῃ ἀκρίβεια περὶ τὰς πληροφορίας τῆς Καταστατικῆς, περιττὸς πᾶς περαιτέρω λόγος. Ὡστε ἡ ὅλη ἀξία τῶν καταρτισθεισῶν ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου πληροφοριῶν ἀνήκει εἰς τὴν σφαῖραν τῶν προσεγγίσεων. Ὅπως δὲ πρὸς τὴν διὰ τὸν σκοπὸν τῆς προκειμένης μελέτης αἱ πληροφορίες αὗται νὰ περιορισθῶσιν ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς κατόπιν συγροτηθείσης Ἑλληνικῆς ἐπικρατείας.

Κατ' αὐτὰς πρὸ μὲν τοῦ 1821 ὑπῆρχον α) 500750 κάτοικοι ἐν Πελοποννήσῳ, ἐξ ὧν 458000 Χριστιανοὶ καὶ 42750 Μωαμεθανοί, β) 264595 ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι μετὰ τῆς Εὐβοίας, ἐξ ὧν 244775 Χριστιανοὶ καὶ 19820 Μωαμεθανοί, γ) 178000 ἐν ταῖς Νήσοις ὅλοι Χριστιανοί. Τὸ ὅλον τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος πρὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἀναριθμεῖται οὕτω εἰς 953345 κατοίκους (880775 Χριστιανοὶ καὶ 62570 Μωαμεθανοί), ἐξ ὧν ἀπέμεινον τῷ 1828 περὶ τοὺς 753400 (741950 Χριστιανοὶ καὶ 11450 Μωαμεθανοί), προσενηθόντων τοιοῦτοτρόπως 200000 θυμάτων (πλέον τοῦ πέμπτου!) εἰς τὸν βωμὸν τῆς ἐπαναστάσεως (138825 Χριστιανοὶ καὶ 51120 Μωαμεθανοί), μὴ ὑπολογιζομένων τῶν

ἐκτός τῶν ὀρίων τῆς νῦν Ἑλληνικῆς ἐπικρατείας πολυαριθμοτέρων ἀνθρωποθυσιῶν.

Οἱ κατὰ τὸ 1828 ὑπολογισμοὶ οὗτοι τοῦ ἡμετέρου πληθυσμοῦ ἀνεθεωρήθησαν ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου μετὰ τρία ἔτη, ὅσον ἀφορᾷ ἰδίως τὴν Πελοπόννησον. Ἴδου δὲ τί περὶ αὐτῆς ἔγραφε κατὰ Ἰούλιον 1831 ὁ Κυβερνήτης πρὸς τὸν *Shneider*.

— Ἐκ τῶν 27 Ἐπαρχιῶν, ἐξ ὧν σύγκειται ἡ Πελοπόννησος, εἰς 9 μόνον ἡδυνήθησαν αἱ ἐπιτόπια ἀρχαὶ νὰ συλλέξωσι πληροφορίας περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν οἰκογενειῶν καὶ τῶν διαμενόντων εἰς ἐκάστην πόλιν, κωμόπολιν καὶ χωρίον. Κατὰ τὰς πληροφορίας ταύτας, αἵτινες διεβιβάσθησαν εἰς τὴν ἐπὶ τῶν στατιστικῶν ἐπιτροπῆν, ὁ πληθυσμὸς τῶν ἑννέα ἐπαρχιῶν ἀνέρχεται ὡς ἔγγιστα εἰς κατοίκους 85412.

Εἰς 15 ἐπαρχίας δὲν ἡδυνήθησαν νὰ σημειώσωσιν εἰμὴ τὸν ἀριθμὸν τῶν οἰκογενειῶν, καὶ ὁ ἀριθμὸς οὗτος ἀναβαίνει ἐν τοῖς ἐγκλείστοις πίναξιν εἰς 41,384. Λαμβάνοντες ὡς ὄρον συγκρίσεως τὸν ἀνωτέρω σημειωθέντα ἀριθμὸν, ἔχομεν ὡς μέσον ἀριθμὸν κατοίκων συνιστῶντων ἐκάστην οἰκογένειαν 4 1/3, ὅστις ἀριθμὸς ἀναβιβάζει τὸ ὅλον τοῦ πληθυσμοῦ τῶν 15 ἐπαρχιῶν εἰς κατοίκους 179330. Ἡ Γαστούνη ἀριθμεῖ 866.

Ἡ κυβέρνησις οὐδεμίαν ἔχει πληροφορίαν περὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ἐπαρχιῶν Βοστίτσας, Μικρομάνης, οὔτε περὶ τῶν πέντε χωρίων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πραστοῦ, ὡς καὶ δύο χωρίων τῆς ἐπαρχίας Γαστούνης. Ἡ ἐπιτροπὴ, ὑπολογίσασα τὸν ἀριθμὸν τῶν κατοίκων τῆς ὅλης Πελοποννήσου, φρονῶ, ὅτι δύναται νὰ παραδεχθῆ ὡς μέσον πληθυσμοῦ ἐκάστου χωρίου τὸν ἀριθμὸν 165. Ἐχομεν λοιπὸν ὡς συμπέρασμα τὸν ὅλικόν ἀριθμὸν 7,590.

Πληροφορίαι συλλεχθεῖσαι περὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Μάνης ἐπιτρέπουσι τῇ ἐπιτροπῇ νὰ θεωρήσῃ ὡς ἀρκετὰ ἀκριβῆ διὰ τὰς ἐπαρχίας ταύτας τὸν ἀριθμὸν 45,000, ἀπὸ

τὸν ὁποῖον πρέπει ν' ἀφαιρεθῆ ὁ 9,393 ἀνωτέρω σημειωθεὶς μεταξὺ τῶν 85,412 κατοίκων κατοικούντων ἐπαρχίας ἢ περιφερείας, περὶ τῶν ὁποίων ἢ κυβέρνησις ἔλαβεν ἀπαρίθμησιν γενομένην κατ' οἰκογενείας καὶ άτομα. Ἐκπίπτοντες λοιπὸν ἀπὸ τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῆς Μάνης, συμποσομένους εἰς 45,000 κατοίκων, 9,393 διεσπαρμένους εἰς τὴν ἀνατολικὴν Μάνην, μένουσι κάτοικοι 35,607.

Τὸ ὅλον τῶν ἐν Πελοποννήσῳ κατοίκων τῷ 1831 ἀναβιβάζεται οὕτω εἰς 308805,—ποσὸν τὸ ὁποῖον ἀπὸ ἐτέρων ἐρευνῶν ἐπηύξησεν εἰς 336366 ἢ ἐργαζομένη τότε τὴν φυσιολογικὴν τῆς Πελοποννήσου ἐξακρίβωσιν Γαλλικῆ Ἐπιτροπῆ. Ὅπως καὶ ἀνέχη, συνδυαζομένων τῶν ἀπογραφικῶν τούτων πορισμάτων πρὸς τὰ προεκτεθέντα τοῦ 1828, μετὰ τὸ τέλος τοῦ μεγάλου ἡμῶν ἑπταετοῦς ἀγῶνος, ὁ κατὰ τὴν Πελοπόννησον, τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ τὰς Νήσους πληθυσμὸς δὲν φαίνεται ἀνώτερος τῶν 700 000. Μετὰ τόσας δὲ καταστροφὰς δὲν εἶναι ὑπερβολή, ἐὰν τὸν καταβιβάσωμεν ἐτι μᾶλλον, εἰς 600 χιλ. διότι κατὰ φυσικὸν λόγον αἱ ἀπὸ τοῦ 1828—1831 ἀπογραφαὶ εὗρισκονται ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ ρεύματος τῶν ἐξωθεν μεταναστεύσεων πρὸς τὸ ὅπως οὖν τότε ἀποκατεστημένον τμήμα τῆς Ἑλληνικῆς χώρας.

Ἐὰν ἀπὸ τῆς πρώτης ταύτης ἀπογραφικῆς ἐρεύνης μεταβῶμεν εἰς τὰς κατόπιν κανονικώτερον ἐνεργηθείσας, οἱ ἐντὸς τῶν αὐτῶν ὀρίων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας κάτοικοι ἀνέβησαν εἰς 752077 τῷ 1838, εἰς 986731 τῷ 1848, εἰς 1096810 τῷ 1861, εἰς 1228378 τῷ 1870. Ἐπομένως ἐντὸς 43 ἐτῶν ἐδιπλασιάσθησαν. Ὅτι εἰς τὸ φαινόμενον τοῦτο συνετέλεσαν οἱ μετὰ τὴν ὀριστικὴν διακανόνισιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας ἐπελθόντες ἐξωθεν ὀλογενεῖς ἐποικισμοί, οὐδεμίᾳ ἀμφιβολίᾳ. Ἐν τούτοις τὰ κύρια αἴτια ἀνήκουσι μᾶλλον εἰς τὴν καθολικὴν ἔννοιαν τῆς γενναιοτέρας αὐξήσεως τοῦ ἀνθρωπίνου πληθυσμοῦ,

ἅμα ὡς παρέρχονται αἱ καταστροφαὶ τῶν πολέμων, τῶν σιτοδειῶν, τῶν ἐπιδημιῶν, αἵτινες τόσον σφοδρῶς ἐλειτούργησαν ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν ἐπαναστατικὴν τοῦ 1821 περίοδον.

Ἡ μεγάλη αὕτη εἰς πολλαπλασιασμὸν τῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ δὲν παρατηρεῖται καὶ κατὰ τὸ νέον τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας τμήμα, τὸ Ἑπτανησιακόν. Ἐνῶ κατὰ τὸ 1853 οἱ κάτοικοι αὐτοῦ ἐλογίζοντο εἰς 230757, τῷ 1856 κατέβησαν εἰς 218402, τῷ 1862 ἀνέβησαν εἰς 228631, καὶ τῷ 1870 εἰς 232324. Ὑποτιθεμένων ὡς ἀκριβῶν τῶν δύο ἄκρων ἀπογραφῶν, προτεγγίζει κατὰ τὴν τελευταίαν ἢ ἐπούλωσης τῶν κριτικῶν πληγῶν, αἵτινες ἀπὸ τῆς πρώτης περιόδου ἠραίωσαν τὸν Ἑπτανησιακόν πληθυσμὸν. Καὶ ὁμοίως ἢ ἀπόστασις εἶναι πάντοτε μεγάλη μεταξὺ τῶν δύο τμημάτων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας. Διότι ἀπὸ τοῦ 1861—1870 παρετηρήθη ἐν Ἑπτανήσῳ κατὰ μέσον ὄρον ἐνιαυσία τῶν κατοίκων αὐξήσις 1 ἐπὶ 643, ἐνῶ ἐν τῇ λοιπῇ ἐπικρατείᾳ ἢ αὐξήσις ὑπελογίσθη εἰς 1 ἐπὶ 85. Κατὰ τὴν τετραετίαν δὲ 1870—73 ἡ ἀναλογία τῶν γεννήσεων πρὸς τοὺς κατοίκους ἦτο ἐν μὲν τῇ Ἑπτανήσῳ 1:37 $\frac{1}{2}$, ἐν δὲ τῇ λοιπῇ ἐπικρατείᾳ 1:32 $\frac{1}{2}$.

Ἐπὶ τοῦ ὅλου ὁ πληθυσμὸς τῆς μετὰ τὴν ἐνωσιν Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας ἀναβιβάζεται ἐν τῇ ἀπογραφῇ τοῦ 1870 εἰς 1457894 κατοίκους. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸ προκείμενον ζήτημα ἢ ἰσχυροτέρα δύνამις ὑπάρχει ἐν τῇ ὑπερβάσει τῶν γεννήσεων πρὸς τοὺς θανάτους, ἰδοὺ πῶς ἐντεύθεν αἱ νεώτεραι τῆς Καταστατικῆς ἔρευναι ἐξηγοῦσι τὸ μέλλον τοῦ ἡμετέρου διπλασιασμοῦ. Κατὰ τὰς ἐπιστήμους καταστατικὰς ἐκθέσεις α) τῆς Ἑλλάδος (1870) ἢ περιόδου αὐτοῦ ὀρίζεται εἰς 88 $\frac{1}{2}$ ἔτη, β) τῆς Ἰταλίας (1871) εἰς 86 ἔτη, γ) τῆς Γαλλίας (1872) εἰς 131 ἔτη, καὶ δ) κατὰ τὸν κ. A. Rouillet (1876) εἰς 94 ἔτη. Ἐὰν δεχθῶμεν ὡς βάσιν τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ τελευταίου (*Journal des Économistes*, φυλ. Αὐγούστου 1876 σελ. 223), ἢ Ἑλλάς κατέχει τὴν ἐνδεκάτην θέσιν ἐν τῇ κλίμακί τοῦ διπλασιασμοῦ τῶν Εὐρωπαϊκῶν πληθυσμῶν.

Ἐπικράτεια	Ἔτη	Ἐπικράτεια	Ἔτη
1. Νορβηγία	51	10. Πορτογαλλία	92
2. Σαξωνία	56	11. Ἑλλάς	94
3. Μ. Βρετανία	63	12. Βέλγιον	96
4. Δανιμαρκία	73	13. Γερμανία	98
5. Ρωσία	78	14. Ἰταλία	102
6. Ὁλλανδία	79	15. Βαυαρία	113
7. Πρωσία	80	16. Αὐστρία	122
8. Σουηδία	89	17. Ἑλβετία	137
9. Ἰσπανία	92	18. Γαλλία	334

Ἐὰν ἀπὸ τῶν ἐκτεθέντων ὑπολογισμῶν ἐπισκεφθῶμεν τὰς ἀπογραφὰς τῶν κατὰ τὰ ἔτη 1870—73 ἐν Ἑλλάδι γάμων, γεννήσεων καὶ ἀποβιώσεων, ἰδοὺ πῶς τὰ σχετικὰ φαινόμενα ἐκτυλίσσονται καθ' ἕκαστον ἔτος εἰς ἴσμον τοῦ μέλλοντος διπλασιασμοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ.

Ἔτη	Γάμοι	Γεννήσεις	Ἀποβιώσεις	Πλεόν. Γεν.
1870	8987	40932	31881	9051
1871	9475	41867	29640	12227
1872	8924	42997	31004	11993
1873	9989	42189	36861	5328
Ὅλον	36374	167985	129386	38599

Ὅθεν κατὰ τὴν τετραετίαν 1870—73 ὁ Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς ἐν ὅλῳ ἐτέλεσε 36374 γάμους, συνεψήφισεν 129386 γεννήσεις πρὸς ἰσαριθμούς θανάτους, καὶ ὠφελήθη 38599 νέας ζωάς. Ὑπὸ τὴν τελευταίαν ἐποψίν τὸ ἀτυχέστερον ἔτος εἶναι τὸ 1873 καὶ μάλιστα ὅλης τῆς ἀπὸ τοῦ 1864—73 δεκαετίας, καθ' ἣν τὸ εὐτυχέστερον εἶναι τὸ 1867, ἐν τῷ ὁποίῳ, μετὰ τὸν συμψήφισμὸν τῶν γεννήσεων πρὸς τὰς ἀποβιώσεις, ἀπέμεινε 1 περισσεύουσα ζωὴ ἐπὶ 93 $\frac{6}{10}$ κατοίκων, ἐνῶ ἡ ἀναλογία τοῦ ἔτους 1873 εἶναι 1 ἐπὶ 273 $\frac{6}{10}$.

Μεταξὺ τῶν 13 τῆς ἐπικρατείας νομῶν ὁ τῶν Κυκλάδων περιέχει τὰ πλείονα πλεονάσματα τῶν γεννήσεων πρὸς τοὺς θανάτους κατὰ τὸ ἔτος 1870 (1343), 1871 (1410) καὶ 1873 (1489), ὁ τῆς Ἀρκαδίας δὲ κατὰ τὸ 1872 (1321). Ἐν τούτοις ὑπάρχουσι καὶ νομοὶ ἐν οἷς ἀπαντῶνται πλεονάσματα τῶν ἀποβιώσεων. Ἐν ἑτεῖ μὲν 1870 ἡ Μεσσηνία ἠλαττώθη κατὰ 22 κατοίκους καὶ ἡ

Ζάκυνθος κατά 14, ἐν ἔτει δὲ 1873 ἡ Ἀχαΐα καὶ Ἡλις ἠλαττώθησαν κατὰ 388 καὶ ἡ Ἀργολίς καὶ Κορινθία κατὰ 134. Τίνος ἕνεκεν ὁ Χάρων ὑπῆρξε τόσον ἀπηνῆς εἰς τοὺς ἀπογόνους τῶν Ἀχαιῶν; Ἐρωτήσατε τὴν ὑγεινὴν τῆς χώρας τῶν ἀποκατάστασιν, χωρὶς νὰ λησμοιήσητε τὰς γενναίας εἰσφορὰς τῶν ἐν τῷ δημοσίῳ τῆς ἐπικρατείας θησαυρῶν.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΛΟΥΤΟΛΟΓΙΑΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ.

(Ἐπὶ τὸν τίτλον τοῦτον ὁ διακεκριμμένος καθ' ἡγήτης τῆς Ἐμπορικῆς ἐν Χάλκῃ Σχολῆς Κ. Ξενοφῶν Ζύγωνος δημοσίωσι πολυτιμωτάτην συγγραφήν, οὗσαν ἔτι ὑπὸ τὰ πισωτήρια. Ἡ Οἰκονομικὴ Ἐπιθεώρησις ὠφελεῖται ἐκ τῆς εὐμερείας αὐτοῦ τὰς ἐπομένας πρώτας σελίδας).

Φίλοι ὀμιλεῖται (!),

Εἰπέρ ποτε ἤδη αἰσθάνονται οἱ τε λαοὶ καὶ αἱ κυβερνήσεις τῆς ἡμετέρας Ἀνατολῆς τὴν ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην τῆς μορφώσεως καὶ ἐπὶ τὰ κρείττω διαρρυθμίσεως τῶν οἰκονομικῶν καὶ βιομηχανικῶν συμφερόντων τῆς πατρίδος· ἐπὶ τούτῳ δὲ μάλιστα καταβάλλονται αἱ ἀπαιτούμεναι προσπάθειαι. Τὴν σωτήριον ταύτην προθυμίαν σπεύδων τὸ ἐπ' ἐμοὶ νὰ ἐνισχύσω προεθέμην καὶ τὴν διδασκαλίαν νὰ ρυθμίσω κατὰ τὰς κοινωνικὰς καὶ ἠθικὰς ἡμῶν ἀνάγκας καὶ τὰ μαθήματα τῆς Πλουτολογίας νὰ ἐκδώσω χάριν ὑμῶν, καὶ τῶν ἐμπόρων, βιομηχάνων, ἐργατῶν, κυβερνητικῶν ὑπαλλήλων καὶ πάντων τῶν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως συντελούντων εἰς τὴν παραγωγὴν, καὶ τὴν διαχείρισιν τοῦ ἔθνικοῦ ἡμῶν πλοῦτου.

Ἡ διδασκαλία τῆς φιλανθρωποῦ ταύτης ἐπιστήμης συντελεῖ μεγάλως πρὸς μόρφωσιν πλουσίων γεωργῶν, εὐφυῶν βιομηχάνων καὶ μεγαλεπιβούλων ἐμπόρων. Τὴν ἀνάγκην δὲ τῆς τοιαύτης μορφώσεως πρὸ ἡμῶν ἠσθάνθησαν ἅπαντα τὰ πεπολιτισμένα ἔθνη, καὶ τούτου ἕνεκα ἡ Πλου-

(!) Λόγος ἐναρκτήριος ἀπαγγελλοῦν τὸ 1876 κατὰ τὴν ἐναρξίν τῶν μαθημάτων τῆς Πλουτολογίας ἐν τῇ Ἐμπορικῇ τῆς Χάλκῃ Σχολῇ.

τολογία διδάσκεται ἤδη οὐ μόνον εἰς τὰ πανεπιστήμια, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ πολυτεχνεῖα, εἰς τὰς ἐμπορικὰς σχολὰς καὶ εἰς αὐτὰ ἔτι τὰ δημοτικὰ σχολεῖα.

Ἐτερον εἶδος ὠφελιμωτάτης διδασκαλίας τῆς Πλουτολογίας καὶ τῶν σχετικῶν φυσικῶν καὶ μαθηματικῶν ἐπιστημῶν γίνεται παρὰ τοῖς εὐνομούμενοις ἔθνεσιν εἰς τὰ ἑσπερινὰ καὶ κυριακὰ σχολεῖα, εἰς τὰ λεγόμενα ἄσυλα καὶ εἰς τοὺς ἐργατικοὺς συλλόγους, ὅπου τακτικῶς φοιτῶσιν οἱ ἐργάται κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀνέσεως πρὸς φωτισμὸν αὐτῶν. Εἰς τὸ ἐν Παρισίοις πρὸ πάντων ἄσυλον Vincennes καὶ εἰς πλείστας τῆς Γαλλίας πόλεις ἐδίδοτο καὶ δίδονται ἀναγνώσματα τακτικὰ, θέματα ἔχοντα τὴν διάδοσιν τῶν ἀρχῶν τῆς Πλουτολογίας ὑπὸ τῶν διασημοτάτων οἰκονομολόγων καὶ ἀκαδημαϊκῶν πρὸς φωτισμὸν τῶν ἐργατικῶν τάξεων· τὰ πλείστα μάλιστα τῶν ἀφελεστάτων ἐκείνων ἀναγνωσμάτων ἐτυπώθησαν εὐώνως χάριν τοῦ λαοῦ. Ἐν Ἀγγλίᾳ δὲ, παρὰ τὰς τετρακοσίας ἑδρας τῆς Πλουτολογίας, ἐν ἐκάστη πόλει τακτικῶς διδάσκεται ἡ ἐπιστήμη εἰς τὰς ἐργατικὰς, ναυτικὰς καὶ ἐμπορικὰς τάξεις, ὅπως πᾶν τῆς κοινωνίας μέλος ἀρυσθῇ ἐκ τῶν ἀρχῶν τῆς ἐπιστήμης τὰς πρὸς τελειοποίησιν τοῦ ἰδίου του ἑκάστος ἐπιτηδεύματος γνώσεις.

Παρ' ἡμῖν δυστυχῶς ἐκτὸς τῶν δύο ἢ τριῶν ἐδρῶν τοῦ ἔθνικοῦ πανεπιστημίου, οὐδαμοῦ ἄλλοθι διδάσκεται ἡ Πλουτολογία, ὡς ἂν ἤρκει ἡ πρὸς ὀλίγους τῆς νομικῆς μαθητὰς διδασκαλία νὰ ἀνεγείρη τὴν οἰκονομικῶς καταβεβλημένην Ἀνατολήν. Τὸ ἡμέτερον ἔθνος σύγκειται ἐξ ἐμπόρων, ναυτῶν, γεωργῶν καὶ τινῶν βιομηχάνων, οἵτινες ἀπαύστως ζητοῦσι προαγωγὴν, καὶ μάλιστα, δέον νὰ ὁμολογήσωμεν, ἔχουσι πάντα τὰ πρὸς τοῦτο ἀπαιτούμενα προσόντα· καὶ ὅμως ἅπαντα ἡ δεξιότης, ἡ φιλοπονία, ἡ ἀρετὴ δὲν ἀρκεῖ βεβαίως ὅπως καταστήσῃ αὐτοὺς ἐξόχους ἄνευ τῆς μαθήσεως τῆς Πλουτολογίας. Μυριάκις, κύριοι ἐμακάριστα τὰ μεγάλα ἔθνη διὰ τὴν εὐχερῆ καὶ ταχεῖαν

διάδοσιν τῶν ὑγιῶν τῆς ἐπιστήμης ἀρχῶν παρ' ἀπάσαις ταῖς τάξεσι. Πολλάκις νοερῶς εἰσέδουσα εἰς τοὺς ἐκπολιτιστικοὺς ἐκείνους ὀμίλους καὶ ἐθαύμασα τῶν τε ἀγορητῶν τὴν ἀπλότητα τοῦ σκέπτεσθαι περὶ τῶν σοβαρωτάτων τῆς ἐπιστήμης θεμάτων, καὶ τῶν ἀχρωμένων τὴν ἀπληστον περὶ τὸ ἀκούειν καὶ μανθάνειν ἐπιθυμίαν. Ἀλλὰ καὶ ἀφ' ἑτέρου στρέψας τὴν προσοχὴν εἰς τὰ ἐν τοῖς συλλόγοις τοῦ πανελληνίου ἀναγινωσκόμενα, μετὰ ἐνδομύχου λύπης, συνάμα δὲ καὶ ἀπορίας παρετήρησα ὅτι τὰ περὶ Οἰκονομίας καὶ Πλουτολογίας ἀναγνώσματα εἰσὶ σπάνια καὶ ἐλάχιστα, ἐνῶ τοσαύτην ἀπόλυτον ἀνάγκην αὐτῶν ἔχομεν.

Ἄν ἐκ τῆς διδασκαλίας κατέλθωμεν εἰς τὸ στάδιον τῆς βιβλιογραφίας, βλέπομεν ὅτι ἅπαντα τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη εἰσὶ πλούσια οὐ μόνον συγγραμμάτων σπουδαιοτάτων τῆς Πλουτολογίας, ἀλλὰ καὶ μικρῶν πλουτολογικῶν ἐπιτομῶν, καταλλήλων διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ λαοῦ, τῶν μὲν ἐκτεθειμένων κατὰ μέθοδον ὅλως ἀπλῆν καὶ πρακτικὴν, τῶν δὲ ἐν εἴδει διαλόγου. Τὰ ἀριστα τῶν δημοτικῶν τούτων πονημάτων εἶναι ἡ «*ἠθικὴ καὶ ἡ πολιτικὴ Οἰκονομία*» τοῦ I. Ραπέ, σύγγραμμα βραβευθὲν ὑπὸ τῆς ἀκαδημίας τῶν ἠθικο-πολιτικῶν ἐπιστημῶν διὰ 10000 φρ. καὶ τρις ἐκδόθην μέχρι τοῦ 1870: ἕτερον τὸ «*ἀλφαβητάριον τοῦ ἐργαζομένου*» ὑπὸ Ἐδμ. Ἀβούτ μεταφρασθὲν εἰς ὅλας τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας. Ὁραῖον ἐπίσης εἶναι τοῦ I. D' Armaillhas «*ὁ οἰκονομολόγος ἐργάτης*», τὸ ὅποιον ἂν μεταφράζετο εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς γλῶσσαν πλείστας ἔθελε παράσχει ὠφελείας εἰς τὸν λαόν (1).

Ταῦτα ἐν ὀλίγοις ἀναφέρω πρὸς ὑμᾶς, κύριοι, διὰ νὰ καταδείξω ὅσα καθήκοντα ἀναδέχεσθε ἐνώπιον τοῦ ἔθνους

(1) Τὰ συγγράμματα ταῦτα ἀναφέροντες συμπληροῦμεν τὴν ἐν τῇ προσεχῇ σελίδι βιβλιογραφίαν τῆς Πλουτολογίας ὅπου ἀναφέρονται καὶ τὰ ἀριστα τῶν συγγραμμάτων τῆς ἐποχῆς ἡμῶν.

ὡς σπουδασταὶ τῆς Πλουτολογίας. Εἰς τὸν πρακτικὸν βίον ὁ ὁμογενὴς γεωργὸς, ὁ τεχνίτης, ὁ ἐργάτης παρ' ὑμῶν προσδοκᾷ χειραγωγίαν, βοήθειαν, φωτισμὸν οὐ μόνον διὰ λόγων ἀλλὰ καὶ δι' ἔργων. Ἄντι δὲ μάλιστα μεταφράσεων μυθιστορημάτων, ἅτινα διαστρέφουσι τὰ ἐθνικὰ ἡμῶν ἦθη, μεγίστην θὰ παρέσχομεν εὐεργεσίαν εἰς τὸν λαόν, ἂν ἐδίδομεν εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ τοιούτων ἀξιολόγων συγγραμμάτων τὴν μετάφρασιν.

Ταῦτα μὲν ἱκανὰ περὶ τῆς ὠφελείας καὶ διδασκαλίας τῆς Πλουτολογίας, ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸ παρὸν σύγγραμμα, ἐφ' οὗ μέλλετε νὰ σπουδάσητε, παρατηρῶ ὅτι ἀντὶ νὰ μεταφράσω προέκρινα νὰ συντάξω ἐπίτηδες ἔργον κατάλληλον πρὸς τὰς ὑλικὰς, πνευματικὰς καὶ ἠθικὰς ἡμῶν ἀνάγκας, ἐκφέρων ἀφόβως τὰς κρίσεις μου ἐπὶ τῶν ποικίλων τῆς ἐπιστήμης ζητημάτων. Μὴ ὁμῶς διὰ τοῦτο φαντασθῆ τις, ὅτι ἐνόησα οὐδὲ κἄν φύλλον ν' ἀφαιρέσω ἀπὸ τὰς ἀμαράντους δάφνας, αἵτινες περικυκλοῦσι τὸ μέτωπον τῶν μεγάλων τῆς ἐπιστήμης φωστήρων, διὰ τῆς μεγαλοφυΐας τῶν ὁποίων ἡ Πλουτολογία ἐμορφώθη ὡς ἐπιστήμη σπουδαία καὶ εὐεργετική. Εὐτυχὴς θὰ λογιζώμαι μόνον, ἂν κατορθώσω διὰ τῆς παρουσίας συγγραφῆς καὶ τῆς διδασκαλίας νὰ συντελέσω ἔστω καὶ ἐπὶ μικρὸν εἰς τὴν διάδοσιν ἐπιστήμης, ἣτις ἐπαγγέλλεται νὰ καταστήσῃ πλούσιαν καὶ εὐήμερον τὴν φίλην πατρίδα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΠΛΟΥΤΟΛΟΓΙΑΣ. Ἐνταῦθα καταλέγομεν τὰ εἰς διαφόρους γλώσσας κλασσικὰ συγγράμματα τῆς ἐποχῆς ἡμῶν, τὰ ὅποια δύναται τις ἐπιφελῶς νὰ μελετήσῃ καὶ νὰ συμβουλευθῆ. Ἐν τῷ οἰκείῳ δὲ τόπῳ τοῦ πονήματος τούτου θέλομεν ἀναφέρει καὶ τοὺς συγγραφεῖς, οἵτινες εἰδικῶς εἰς κλάδον τινὰ τῆς ἐπιστήμης ἠσχολήθησαν, ἢ διὰ μονογραφῶν διελεύκαναν μέρη ἢ ζητήματά τινά τῆς ἐπιστήμης. Εἰς τοὺς ἐραστάς δὲ αὐτῆς συνιστῶμεν τοὺς εἰδικοὺς ἐκδότας καὶ βιβλιοπώλας τῶν πλουτολογικῶν καὶ ἐμπορικῶν συγγραμμάτων ἐν Παρι-

αίοις τούς κ. *Guillaumin et Co Paris rue Richelieu N. 14*, οἵτινες ἐξέδωκαν καὶ τὸ πολῦτιμον λεξικὸν τῆς Πολιτικῆς οἰκονομίας, ὡς καὶ τὸ τοῦ ἐμπορίου.

Ὡς λίαν ὠφέλιμον ἐθνικὸν ἔργον συνιστῶμεν τὴν ἐν Ἀθήναις ἐκδιδομένην Οἰκονομικὴν Ἐπιθεώρησιν ὑπὸ Ἀριστείδου Οἰκονόμου, ὑφηγητοῦ τῆς Πλουτολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, ὅστις πλείστας παρέχει εἰς τὴν ἐπιστήμην ὑπηρεσίας διὰ τοῦ σπουδαίου τούτου περιοδικοῦ καὶ διὰ τῆς ἀπὸ καθέδρας διδασκαλίας. Ἐν τῇ μηνιαίᾳ ταύτῃ ἐπιθεωρήσει εὐρίσκει ὁ ἐραστὴς τῆς ἐπιστήμης πολλοῦ λόγου ἀξίας πλουτολογικὰς διατριβὰς περὶ τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν πλούτου καὶ τῆς παρ' ἡμῖν οἰκονομολογικῆς ἀναπτύξεως.

Πολιτικὴ Οἰκονομία Δροζίου μεταπεφρασμένη ὑπὸ Πολυζωίδου 1 τόμ. (1833) ἐν Ναυπλίῳ.—Περὶ παραγωγῆς καὶ διανομῆς τοῦ πλούτου, ὑπὸ I. Σούτζου καθηγητοῦ ἐν τῷ Ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ (1854) τομ. 1.—Πλουτολογία ὑπὸ I. Σούτζου, 2 τομ. (1868).—Κοινωνικὰ μελέται ὑπὸ Σπυρ. Ζέζα, διδάκτορος τῶν νομικῶν ἐν Ζακύνθῳ, 1 τομ. (1875).—Πολιτικὴ Οἰκονομία ὑπὸ Τρικαλιώτου, ὑφηγητοῦ (1869).

Manuel d'Économie Politique par H. Baudrillart. — Éléments d'Économie rurale, industrielle, commerciale par le même.—Économie rurale, industrielle et commerciale par E. Levasseur.—Traité d'Économie politique par J. Garnier.—Traité d'Économie politique théorique et pratique par Courcelle Seneuil.—Nouveau cours d'Économie politique par Batbie.—Cours d'Économie politique par Michel Chevalier. — John Stuart Mill, Principles of political Economy. — The Elements of Political Economy by F. Wayland. — Manualu teorico-practicu d'Economia politica Ionom Lerescu.—Trattato teorico-practico di Economia politica di G. Boccardo. — Trattato elementare d'Economia sociale di Antonio Scialoja.— Les limites de l'Économie politique par Aristide Dossios.—

Les leçons d'Économie politique par F. Passy.—Principes d'Économie politique par Mr. Clavé. — L'Économie politique chrétienne par Mr. Perin. — Principles of political Economy by H. G. Carey.—The principles of political Economy by J. R. Mac-culloch.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΥΓΓΡΑΦΗΝ. Ὁ προσδιορισμὸς, ἡ φύσις καὶ αἱ ἀνάγκαι τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἐπιγίαιος εὐδαιμονία.

1. Σκοπὸς τῆς Δημιουργίας.—Ὁ Πάνσοφος ἐν τῇ δημιουργίᾳ ὠρίσει σκοπὸν τινα εἰς ἕκαστον τῶν κτισμάτων αὐτοῦ. Τὴν μὲν ἄψυχον ὕλην ἐπλασεν, ὅπως χορηγῇ τὰ μέσα τῆς ὑπάρξεως εἰς τὰ ἔμψυχα, ζῶα τε καὶ ἀνθρώπους· τὰ δὲ ἔμψυχα (ἄλογα ζῶα) ὅπως πολλαπλασιάζωσι τὰ εἶδη αὐτῶν καὶ συντελώσιν εἰς τὴν ὑπαρξίν τοῦ ἀνθρώπου· τὰ δὲ λογικὰ ὄντα (τὸν ἀνθρώπον δηλ.) ὅπως ἀποβῶσι τέλεια ὡς ὁ πλάστης αὐτῶν. Τὸν σκοπὸν οὗ ἕνεκα ἐπλάσθησαν τὰ κτίσματα, καὶ τὸν σκοπὸν, ὃν ὠρίσθησαν τὰ ἔμψυχα ὄντα νὰ ἐκπληρώσωσιν ἐν τῇ ζωῇ ἀποκαλοῦμεν προορισμόν.

Μετὰ τοῦ προορισμοῦ ὁ Δημιουργὸς ἐδώρησατο εἰς τὰ κτίσματα καὶ ὅλα τὰ μέσα πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτοῦ· καὶ εἰς μὲν τὴν ἄψυχον ὕλην ἔδωκεν ἀναλλοιώτους ιδιότητες καὶ δυνάμεις ἰδιαζούσας εἰς ἕκαστον μέρος τῆς ὕλης, τὰς ὁποίας καὶ συνήθως ἀποκαλοῦμεν δυνάμεις τῶν σωμάτων, ὡς τὴν βαρύτητα, τὸν ἠλεκτρισμὸν, τὸν μαγνητισμὸν, κ.τ.λ. εἰς δὲ τὰ ἔμψυχα ζῶα ἐνέβαλεν ὄρμᾶς τινὰς στερεὰς, ἰδιαζούσας εἰς ἕκαστον γένος καὶ εἶδος ἐνεργουμένης αὐθορμήτως, καὶ ταύτας οἱ φιλόσοφοι ἀπεκάλεσαν ἐμφύτους ὄρμᾶς ἢ ἐνστίγματα· εἰς δὲ τὰ λογικὰ ὄντα ἐδώρησατο τὸν λόγον, ἥτοι τὸ λογικόν, δι' οὗ κατὰ θέλησιν ρυθμίζουσι τὰς κινήσεις καὶ πράξεις των.

2. Προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου.—Ὁ ἀνθρώπος μετέχων τῆς ζωϊκῆς καὶ πνευματικῆς φύσεως διττοῦς ἔχει νὰ ἐκπληρώσῃ προορισμοὺς, τὸν ζωϊκόν, ὅστις δὲν

διαφέρει τῶν λοιπῶν ζώων, καὶ τὸν πνευματικόν, ὁστις εἶναι ὁ τῆς ὑπερτάτης τελειότητος βαθμὸς. Τὰ ζῶα πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ προορισμοῦ των ἐκτὸς τῶν ἐνστικμάτων ἔλαβον καὶ ὄργανα κατάλληλα τὰ κέντρα, τὰ κέρατα, τὴν προβοσκίδα. Ὁ ἄνθρωπος πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ διττοῦ προορισμοῦ του παρουσιάζεται ἐν τῇ φύσει γυμνός, ἀσθενής, ἀοπλος καὶ ἐστερημένος τῶν πλεονεκτημάτων ὅσα χαίρουσι τὰ ζῶα, μόνον ὄργανα πρὸς τοῦτο ἔχων τὸ λογικόν, τὸν τέλειον σωματικὸν ὀργανισμόν, καὶ τὰ ἐν τῇ φύσει ὑπάρχοντα.

3. Τριπλῆ τοῦ ἀνθρώπου φύσις.—Φύσιν λέγομεν οὐ μόνον τὰ ἐν τῷ κόσμῳ ἐν γένει ὑπάρχοντα κτίσματα, ἀλλὰ καὶ τὰς ἰδιαζούσας εἰς αὐτὰ δυνάμεις καὶ τοὺς φυσικοὺς νόμους. Τριπλαῖ δ' εἰσὶν αἱ φύσεις τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου.

α'. Ἡ Φυσική, ἡτοι ζωϊκὴ φύσις, ἣτις ἐπιβάλλει καὶ εἰς αὐτὸν ἀνάγκας τῆς ζωῆς, τροφὴν δηλ., κατοικίαν, ἱματισμόν, κ.τ.λ.

β'. Ἡ Λογικὴ ἢ πνευματικὴ, ἣτις διὰ τοῦ λόγου προσδιορίζει τοὺς σκοποὺς τῶν ἐνεργειῶν του, ὁδηγεῖ αὐτὸν πρὸς ἐξεύρεσιν τῶν καταλλήλων τῆς ὑπάρξεως μέσων καὶ ἀναγνωρίζει δι' αὐτοῦ πάντα τὰ πρὸς τὴν τελειότητα αὐτοῦ μέσα.

γ'. Ἡ Ἠθικὴ, ἣτις ὡς συνέπεια τῆς λογικῆς αὐτοῦ φύσεως καθιστᾷ αὐτὸν οὐ μόνον ἐπίδεκτικὸν τελειότητος, ἀλλὰ καθοδηγεῖ αὐτὸν εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ ἀγαθοῦ, οὗ ἕνεκα τέρπεται, ἐνταύτῳ δὲ καὶ ἱκανοποιεῖται.

4. Τριπλαῖ τοῦ ἀνθρώπου ἀνάγκαι.—Ἐκ τῆς τριπλῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως τριῶν εἰδῶν ἀνάγκαι γεννῶνται, αἱ φυσικαί, αἱ πνευματικαὶ καὶ αἱ ἠθικαί.

α'. Αἱ φυσικαὶ ἀνάγκαι τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ τροφή, ἡ κατοικία, ὁ ἱματισμός, τὰς ὁποίας διὰ τὴν θεραπείαν ἐπιζητεῖ νὰ εὔρη τὰ ἐν τῇ φύσει ὑπάρχοντα, καὶ νὰ μεταπλάσῃ αὐτὰ ὅπως τὸ λογικὸν κάλ-

λιον ὑπαγορεύει πρὸς τὸν σκοπὸν. Ἡ ἐνέργεια τοῦ σώματος ὁδηγουμένη σκοπίμως ὑπὸ τοῦ λόγου ἀπετέλεσε τὴν ἐργασίαν. Ἡ ἐργασία μεθοδικῶς καὶ κατὰ σκόπιμον τάξιν ἐφαρμοζομένη ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἐμόρφωσε τὴν τέχνην, ἣτις εἶναι πρακτικὴ ἐνέργεια ἐπὶ τῶν πραγμάτων, ἢ ἐτοιμότης ταῦ πράττειν.

β'. Αἱ πνευματικαὶ τοῦ ἀνθρώπου ἀνάγκαι συνίστανται εἰς πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ φωτίσῃ καὶ τελειοποιήσῃ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ. Ἐκ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν φαινομένων τὸ πνεῦμα σχηματίζει ἰδέας, ἐκ τῶν ἰδεῶν σχηματίζει τὰς γνώσεις, καὶ ἐκ τῶν γνώσεων κατ' ἀλληλουχίας τάξιν θεμιμένων, ὅπως μανθάνονται καὶ ἀπομνημονεύονται εὐκόλως, ἐσχημάτισε τὴν ἐπιστήμην. Ἡ ἐπιστήμη λοιπὸν εἶναι ἄθροισμα γνώσεων ταξινομημένων οὕτω ὥστε ἐτοιμῶς νὰ ἐφαρμόζωνται καὶ εὐχερῶς νὰ μεταδίδωνται. Ἡ ἐπιστήμη, ἢ μόρφωσις, ἢ διδασκαλία, ἢ μελέτη, τὰ βιβλία, ἢ περιήγησις εἰς πράγματα ἱκανοποιοῦντα τὰς πνευματικὰς ἀνάγκας.

γ'. Αἱ δὲ ἠθικαὶ τοῦ ἀνθρώπου ἀνάγκαι συνίστανται εἰς πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ εὐχαριστήσῃ τὴν ψυχὴν, νὰ εὐφράνῃ τὴν συνείδησιν, νὰ λεπτύνῃ τὴν αἴσθησιν καὶ ταῦτα πάντα πρὸς ἐπίτευξιν τῆς τελειότητος, ἣν ὁ λόγος ἐπιβάλλει εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ἄλλως δὲν δύναται νὰ ἐπιτύχῃ ὁ ἄνθρωπος τὴν τελειότητα ταύτην εἰμὴ ὠφελούμενος ἐκ τῆς συμπράξεως τῶν ὀρμῶν του, οἵτινες τὴν αὐτὴν ἔχουσιν ἠθικὴν ἀνάγκην. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐπήγασεν ἡ ἠθικὴ τῆς κοινωνικότητος τοῦ ἀνθρώπου ἀνάγκη, ἣτις εἰς τοὺς διαφόρους αὐτῆς κύκλους ἀπετέλεσε τὴν οἰκογένειαν, τὴν κοινωσίαν, τὸ ἔθνος. Ἐτέρα ἠθικὴ ἀνάγκη εἶναι νὰ δύνηται ὁ ἄνθρωπος ἀπροσκόπτως καὶ ἀνενοχλήτως νὰ διαθέτῃ τὰς σωματικὰς καὶ πνευματικὰς του δυνάμεις πρὸς ἐπίτευξιν τῆς τελειότητός του καὶ τοῦτο ἀποκαλοῦμεν

ἐλευθερίαν. Ἄν ὁ ἄνθρωπος μεταχειρίζεται καλῶς ἢ κακῶς τὴν ἐλευθερίαν του, αὐτὸς ὁ ἴδιος ὑπόκειται εἰς τὰς συνεπείας, καὶ διὰ τοῦτο εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὰς πράξεις του. Ἐν τῇ κοινωσίᾳ ὁ ἄνθρωπος χρώμενος τῇ ἐλευθερίᾳ τοῦ πράττειν καθίσταται οὐ μόνον αὐτὸς ὁ ὑπεύθυνος διὰ τὰς πράξεις του, ἀλλὰ καὶ οἱ συμβιῶντες μετ' αὐτοῦ καθίζανται συνεπεύθυνοι δοκιμάζοντες τὰ καλὰ ἢ κακὰ ἀποτελέσματα τῶν πράξεων αὐτοῦ. Ἐκ τῆς εὐθύνης ταύτης γεννᾶται ἐν πάσῃ τάξει τῆς συμβιώσεως τῶν ἀνθρώπων ἀλληλεγγύη οἰκογενεϊακῆ, κοινωνικῆ καὶ πολιτικῆ.

5. Ἡ εὐδαιμονία καὶ τὰ μέσα πρὸς ἐπίτευξιν αὐτῆς. Ὁ φιλόσοφος Ἰάμβλιχος οὕτω πως ὀρίζει τὴν εὐδαιμονίαν· *εὐδαιμόνων ἐστὶν ὁ Θεὸς κατὰ τὸ δυνατόν ὁμοιος, τέλειος, καθαρὸς, ἐξηρημένος ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς*· ἡγουν εὐδαιμόνων εἶναι ὁ κατὰ τὸ δυνατόν ὁμοιος πρὸς τὸν Θεόν, ὁ τέλειος, ὁ ἄμειπτος, ὁ ἐξηρημένος παντὸς ζωώδους πάθους. Ὁ φιλόσοφος ἄριστα ὥρισε τὸ ἠθικὸν τῆς εὐδαιμονίας μέσον, ἀλλὰ καθ' ἡμᾶς παρέλειψε τὸ ὑλικὸν μέρος· διότι ἡ εὐδαιμονία τοῦ ἀνθρώπου πρέπει νὰ ᾖναι σύμφωνος πρὸς τὴν τριπλῆν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν, ὥστε ἐπὶ τῶν προλεχθέντων στηριζόμενοι δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν εὐδαιμονία ἐκεῖνον, ὅστις ναὶ μὲν εἶναι κατὰ τὸ δυνατόν ὁμοιος τῷ Θεῷ, τέλειος, ἄμειπτος καὶ ὅστις φωτίζει καὶ ἀναπτύσσει τὸ πνεῦμά του, ἀλλὰ καὶ δὲν στερεῖται συγχρόνως τῶν μέσων τοῦ ζῆν καὶ εὖ ζῆν. Τοιοῦτος καθ' ἡμᾶς εἶναι ἡ ἔπρεπε νὰ ᾖναι ὁ ὀρισμὸς τῆς εὐδαιμονίας πλουτολογικῶς.

ΞΕΝΟΦΩΝ ΖΥΓΟΥΡΑΣ.

ΤΙΜΑΙ ΤΡΟΦΙΜΩΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

(1835—1876).

Ἐὰν ἀπὸ τῶν δύο ἄκρων τῆς τελευταίας τεσσαρακονταετίας ἐπισκεφθῶμεν τὰ πυκνότερα καὶ οἰκονομικῶς μᾶλλον σημαντικὰ κέντρα τῆς Ἑλλάδος πρὸς μελέτην τῶν διαφορῶν περὶ τὰς τιμὰς φαινομένων τῆς Ἑλληνικῆς ἀγορᾶς, κατὰ πάντα λόγον ἢ Ἐρμούπολις τοῦ 1835 δύναται νὰ τεθῆ ἀπέναντι τῆς Ἀθηναϊκῆς πρωτευούσης τοῦ 1876, τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν πρὸς τοὺς κατοίκους καὶ ἐν γένει πρὸς τὰς κοινωνικὰς τῆς περαιτέρω ἐπιτοπίου ἀποκαταστάσεως ροπὰς. Δι' ὅσους ἀγνοοῦσι τὴν Ἐρμούπολιν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀρκεῖ ἡ σημείωσις, ὅτι κατ' αὐτὴν αἱ ἐθνικαὶ περιπέτειαι ἐπανεφέρον τοὺς χρόνους τῆς Δήλου καὶ ὅτι πανταχόθεν τὸ Ἑλληνικὸν ἐμπόριον ἔσπευδε νὰ συγκεντρωθῆ εἰς τὰ ἀρχαῖα ἐκεῖνα παράλια.

Μεταξὺ ὄλων τῶν τιμῶν θὰ προτιμήσω τὰς περὶ τὰ τρόφιμα. Ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀνάγονται ταῦτα εἰς τὰς μᾶλλον κατεπειγούσας ἀνάγκας τοῦ λαοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐξηγοῦσι τὴν διαφορὰν τῶν ὄρων τῆς ζωῆς ἀπὸ τοῦ 1835—1876. Καὶ τὰς μὲν τοῦ πρώτου ἔτους δανείζομαι ἐκ τῆς κατ' αὐτὸ ἐπισήμου ἐφημερίδος τῶν Ἀγγελιῶν, τὰς δὲ τοῦ τελευταίου ἔτους ἐκ τῆς συγχρόνου πείρας. Τοιαῦται ἔρευναι ἀνάγονται εἰς τὴν ἐννοίαν τοῦ ἀγαθοῦ οἰκογενεϊάρχου. Ἐπειδὴ ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ διοικήσις ἀποτελοῦσι τὴν ὠραιότεραν αὐτοῦ εἰκόνα ἐν τῷ μεγάλῳ τῆς κοινωνίας σώματι, ὑποθέτω ὅτι οἱ πρὸς ἀμφοτέρας ἐνδιαφερόμενοι θὰ ἐγκύψωσιν εἰς τὴν σημασίαν τῶν ἐπομένων ἀριθμῶν, τοὺς ὁποίους γενναῖ ἢ κανονικῆ τῆς ἐθνικῆς ζωῆς ἐκτύλιξις.

Εἶδη Τροφίμων	Ἐρμούπολις	Ἀθήναι.
	Ἰούλιος 1835	8βριος 1876.
	Δρ. Λεπ.	Δρ. Λεπ.
Σίτος Ρωσσικός (ἡ δὲ κα)	25	38
— Ἀνατολῆς »	20	36
— Βώλου καὶ ἐγγύριος »	23	37
Ἄρτος ἀ. ποιότητος »	30	45
— β'. — »	24	40
— γ'. — »	20	35
Μακαρόν. ἀ. ποιότητος »	64	80
— β'. — »	60	70
Φιδές ἀ. ποιότητος »	60	80
Ἐλαιον ἀ. ποιότητος »	1 60	1 60
Σαπώνιον »	1 40	1 40
Βούτυρος Πελοποννήσου »	2 80	4
— Ρωσσίας »	2 20	4
Τυρός Ὀλλανδικός »	3	4 60
— Πελοποννήσου »	1 42	1 60
— Κρήτης »	1 40	2 80
— εἰς ἀσκούς »	96	2
Μέλι ἀ. ποιότητος »	1 40	2
Χαβιάρι ἀ. ποιότητος »	4 40	12
— β'. — »	3 50	10
— Κόκκινον »	1	2
Λύγοτάραχον »	6	15
Κολιοί »	1 20	3 20
Ὀψάρια ἀ. ποιότητος »	1 50	2 40
— β'. — »	88	1 60
Καλαμάρια »	1 20	2 40
Σηπιαί »	1	2 40
Ὀκταπόδια »	60	1 20
Ὀρύζιον Δαμιατίου »	74	—
— Εὐρώπης »	64	80
Κουχία »	24	55
Ρεβίνθια »	32	60
Φασόλια Σμύρνης »	32	60
Ἐλαῖα ἀ. ποιότητος »	86	90

— β'. —	»	72	70
Οἶνοι ἀ. ποιότητος	»	40	60
— β'. —	»	24	40
Ρακή ἀ. ποιότητος	»	1 40	1 80
Κρέας βωδινόν	»	76	1 50
— βιδέλον	»	88	2 40
— Ηρόβειον	»	78	1 40

Βεβαίως ἐκ τοῦ ἀνωτέρω πίνακος ἐλλείπουσι πολλὰ στοιχειώδεις τῆς ἐθνικῆς συντηρήσεως οὐσίαι. Ἀλλ' ὁ σκοπὸς μου περιορίζεται εἰς μόνην τὴν σύγκρισιν τῶν ἀπομνημονευθεισῶν τοῦ 1835 τιμῶν πρὸς τὰς ὑπαρχούσας. Ἐν πρώτοις παρατηρεῖται ἐπαισθητὸς προβίβασμός ἐν ταῖς τιμαῖς τῶν δημητριακῶν καὶ τῶν κρεατίνων τροφῶν. Ἀπὸ 23 λεπτῶν ὁ ἐγγύριος σίτος ἀνέβη εἰς 35, καὶ ἀπὸ 76 καὶ 88 λεπτῶν τὸ κρέας τοῦ βοῦς ἔφθασε τὴν 1 $\frac{1}{2}$ καὶ 2 $\frac{4}{5}$ δραχ. Ἐν γένει ἐδιπλασιάσθησαν αἱ τιμαὶ τῶν ὀσπρίων, τῶν τυρῶν, τῶν βουτύρων καὶ τῶν ἰχθύων, πλείοτερον δ' ἔτι αἱ ἀπὸ τῶν ὠν τῶν τελευταίων συσκευαί. Ἐντύπωσιν προξενεῖ ἡ στασιμότης τῶν ἐλαίων (μεθ' ὅλην τὴν ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ γενομένην ἀξομείωσιν τῶν τιμῶν αὐτῶν) καὶ ἡ μικρὰ σχετικῶς ὑψωσις τῶν τιμῶν τοῦ μόνου ἐν τοῖς ἀποικιακοῖς σημειουμένου ὀρυζίου.

ΜΕΛΙΤΟΠΑΡΑΓΩΓΗ.

Ἡ ἀρχαιότερα καλλιέργεια τῆς μελίσης συνδέεται πρὸς τὴν πρώτην οικονομικὴν ἀνάπτυξιν τῶν πέριξ τῆς Μεσογείου θαλάσσης χωρῶν. Γνωστὴ εἶναι ἡ ἐν τοῖς πρόσθεν χρόνοις ἡγεμονία τοῦ μέλιτος τῶν Ἰμηττοῦ, καὶ ἡ ἐν Ἰταλίᾳ προαγωγή τῆς μελισσοτροφίας. Κατόπιν ἀπε-

δείχθη, ὅτι καὶ ἀλλαγῶ ἰθαγενές ὑπῆρξε τὸ γλυκύστομον πτερωτὸν, ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἀσίᾳ καὶ ἐν τῇ Ἀφρικῇ. Μετὰ τοὺς ἐποικισμοὺς δὲ τῶν Εὐρωπαϊῶν εἰς τὴν Ἀμερικὴν, καὶ ἐν τῇ γῶρᾳ ταύτῃ διὰ πάσης προκοπῆς μετεβιάσθη ἡ καλλιέργειά του.

Ἡ πρώτη πάντοτε τάξις ἀνήκει εἰς τὸ μέλι τοῦ Ὑμητοῦ, ὅπερ δὲν ἠδυνήθη ἢ παλαιὰ ποιήσις νὰ ἐξασθενήσῃ ἐν τῇ νεωτέρᾳ πραγματικότητι. Ἐχει ἐν τούτοις τὸ μέλι τοῦτο συναγωνιστὰς ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς Ἰδης, ἐν τῇ νήσῳ Κούβας, τῆς ὁποίας τὸ μέλι ἔχει τὴν εὐωδίαν τοῦ ἀνθους τῶν πορτοκαλεῶν, καὶ ἀλλαγῶ. Ἐν γένει ἡ κυριεύουσα βλάστησις τῶν μελισσοτρόφων γαιῶν κανονίζει καὶ τὸ σημαντικώτερον τῆς τοῦ μέλιτος εὐωδίας. Οὕτως ὑπάρχουσιν εἶδη μέλιτος διάφορα καὶ κατὰ τὸ χρῶμα καὶ κατὰ τὴν γεῦσιν, ἀκόμη δὲ καὶ κατὰ τὴν ὑγιεινὴν συσκευήν. Μάρτυς τὸ Κολχικὸν μέλι, ὅπερ τοσαῦτα δεινὰ παρέσχε εἰς τοὺς ὑπὸ τὸν Ξενοφῶντα νικήσαντας τὴν Περσικὴν Ἀσίαν Μυρίους. Πολλαχῶ δὲ παρὰ τὸν Εὐξείνιον Πόντον, ἐπὶ τῶν Ἀλπεων καὶ τῆς Βρασιλίας, ἡ μέλισσα ἐκ τῶν πέριξ δηλητηριωδῶν οὐσιῶν κατασκευάζει πονηρότατον τὸν καρπὸν αὐτῆς.

Ἀλλὰ τὰ εἶδη ταῦτα τοῦ μέλιτος οὐδὲν ἔχουσι κοινὸν πρὸς τὸ ἐν χρήσει τοῦ ἐμπορίου. Ἡ ἐκλεκτοτέρα ποιότης ἀνήκει εἰς τὴν διαφάνειαν, ἀκολούθως ἔρχεται τὸ λευκὸν μέλι, τελευταῖον δὲ τὸ πράσινον καὶ τὸ μαῦρον. Ἐν γένει τὴν πρώτην θέσιν κατέχει ἡ Γαλλία ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ μελισσοτροφίᾳ. Εἰς $2\frac{1}{2}$ περίπου ἑκατομμύρια ἐλογίζοντο ἐσχάτως αἱ κυψέλαι αὐτῆς. Κατόπιν ἔρχεται ἡ Αὐστρία, $1\frac{1}{2}$ ἑκατομ. ἡ Ἰσπανία $\frac{5}{10}$ ἑκατομ. ἡ Πρωσσία $\frac{5}{10}$ ἑκατομ. Ἡ Ἑλλάς, μόλις κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εθάρσασα τὰ $\frac{3}{10}$ ἑκατομ. κυψελῶν, ἐξήγαγε 104043 ὀκ. μέλιτος τῷ 1870 (ἀξίας δρ. 109472), 59200 ὀκ. τῷ 1871 (63499 δρ.), 102949 ὀκ. τῷ 1872 (101571 δρ.), 76399 ὀκ. τῷ 1873 (73889 δρ.) καὶ 34293 ὀκ. τῷ 1874 (35934 δρ.). Ἐν

τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ κινήσει τοῦ Ἑλληνικοῦ μέλιτος πρὸς τὰ ἔξω, ἡ Αἴγυπτος κατέχει τὴν πρώτην θέσιν (20198 ὀκ.), ἀκολούθως ἔρχονται ἡ Αὐστρία (9210 ὀκ.), ἡ Ἀγγλία (4583 ὀκ.), ἡ Γαλλία (294 ὀκ.) καὶ ἡ Ἀμερικὴ (10 ὀκ.). Ἡ ἐξαγωγή τοῦ 1876, ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τῶν συγχρόνων κατὰ τὴν Ἀττικὴν ἀποτυχιῶν τῆς μελισσοτροφίας, ἔσται οὐσιωδῶς μικροτέρα.

Ἀπέναντι τῶν προεκτεθέντων πορισμάτων τῆς ἐν τῷ παλαιῷ κόσμῳ μελιτοπαραγωγῆς, ἢ ἐν τῷ νέῳ κόσμῳ περιέχει τὰ ἐπόμενα δείγματα ἐκ τοῦ κατὰ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τμήματος αὐτοῦ. Κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος ἐλογίζοντο εἰς 70000 οἱ μελισσοτρόφοι μετὰ 3 ἑκατομμυρίων κυψελῶν, ἢ παραγωγή τῶν ὁποίων ἐξετιμήθη εἰς 128 ἑκατομ. δραχμῶν, ἤτοι 95 ἑκατομ. ἐκ τοῦ μέλιτος καὶ 33 ἑκατομ. ἐκ τοῦ κηροῦ. Ἐν γένει τὰ κέρδη τῆς ἐν Ἀμερικῇ μελισσοτροφίας εἶναι ἀξιολογώτατα. Ὑπῆρξε π. χ. ἐν Καλιφορνίᾳ μελισσοτρόφος ἐπιτυχῶν ἐνιαύσιον καθαρὸν κέρδος 25 χιλ. ταλλήρων. Δύναται τις νὰ κρίνῃ περὶ τῆς σημασίας τῆς προκειμένης καλλιέργειας ἐκ τῆς ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτεῖαις ὑπάρξεως τεσσάρων εἰδικῶν ἐπὶ τῆς μελισσοτροφίας ἐφημερίδων καὶ ἐκ τῆς ἔνεκεν τῆς ἐντάσεως τῆς παραγωγῆς μεγάλης εὐθηνίας τοῦ δημοκρατικοῦ μέλιτος.

Ἡ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΥΠΟ ΓΕΝΙΚΗΝ ΕΠΟΨΙΝ.

Ἐὰν, ἰστάμενοι ἐπὶ ὑψηλοῦ τινος σημείου καὶ ἔχοντες ὑπὸ τὰ ὄμματα ἡμῶν ἅπασαν τὴν κατοικουμένην γῶραν, ἠδυνάμεθα νὰ ἐπισκοπήσωμεν μετὰ τῆς δεούσης ἐπιστάσεως καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης τὴν ἀέναον κίνησιν

καὶ τὰ ποικίλα καὶ παντοδαπὰ τῆς ἐργασίας πνευματικά, ἠθικά καὶ βιομηχανικά δημιουργήματα, ὅα ἐπειθώμεθα βεβαίως ὅτι αὕτη εἶναι ὁ οὐσιώδης τῆς ἀληθοῦς ζωῆς ὅρος, καθὼ παραγωγικὴ ἀπάντων τῶν στοιχείων τῆς εὐζωίας, γενέτειρα τῆς καθόλου προόδου τῶν ἐθνῶν ἐν ταῖς τέχναις καὶ ταῖς ἐπιστήμαις καὶ βάσις τῶν ἐλευθεριῶν, ἄλλως τε εἶναι ὁμολογούμενον παρὰ πᾶσι τοῖς πεπολιτισμένοις ἔθνεσιν ὅτι ἡ ἐργασία εἶναι ἡ πηγὴ παντὸς πλούτου, τὸ ἀληθὲς θεμέλιον τῆς ὑπάρξεως τῶν κοινωνιῶν, τὸ κύριον ὄργανον τοῦ ἐκπολιτισμοῦ καὶ ὁ οὐσιώδης ὅρος πάσης προόδου καὶ πάσης εὐημερίας.

Καὶ ἀληθῶς, ἐὰν διὰ τοῦ νοός διατρέξωμεν τὰ διαστήματα τὰ χωρίζοντα τὰ διάφορα ἔθνη ἀπ' ἀλλήλων, καὶ ἐπισκεφθῶμεν ἐν ἑκαστῶν τῶν διαφορῶν αὐτῶν ἐθνῶν, θέλομεν εἶδεῖ ὅτι ἐκεῖ κυρίως ὑπάρχει ἡ ἀληθὴς ζωὴ, ἡ πρόσδος, ἡ εὐημερία, ὁ πλοῦτος, καὶ τὸ μέγιστον ὄλων αὐτῶν τῶν ἀγαθῶν, ἡ ἐλευθερία, ἐνθα ἀκμάζει ἡ ἐργασία, ἐνῶ παρὰ τοῖς ἔθνεσιν ἐκείνοις, παρὰ τοῖς ὁποίοις ἡ ἐργασία ἀργεῖ, θέλομεν ἀπαντήσῃ τὴν ἀκηδεῖαν, τὴν στασιμότητα, τὴν ἐνδειαν καὶ τὸ μέγιστον ὄλων αὐτῶν τῶν κακῶν τὴν δουλοφροσύνην μεθ' ἀπασῶν τῶν παρομαρτουσῶν αὐτῇ κακιῶν.

«Ἡ ἐργασία εἶναι ἡ θαυμασία καὶ ὑψίστη ἐκείνη δύναμις μεθ' ἧς ἐπροικίσθη ὁ ἄνθρωπος τοῦ νὰ ἐνεργῇ ἐπὶ τῶν πλείστων τῆς δημιουργίας ὄντων εἰς τρόπον ὥστε νὰ καθιστᾷ αὐτὰ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀρμόζοντα εἰς τὰς ἀνάγκας του, διὰ δὲ τῆς ἐξασκήσεως τῆς δυνάμεως ταύτης καὶ διὰ τῆς τεραστίας ἀναπτύξεως τὴν ὁποίαν ἔλαβε προϊόντος τοῦ χρόνου ἐκ τῆς ἐπισωρεύσεως τῶν μέσων τῆς ἐργασίας καὶ τῶν διαδοχικῶν ἀνακαλύψεων τοῦ νοός, τὸ ἀνθρώπινον γένος κατέστη ἀληθῶς δεσπότης τῆς γῆς καὶ ἠδυνήθη ν' ἀνυψώσῃ τὴν κατάστασιν τῆς ὑδιανοητικῆς καὶ ἠθικῆς ὑπάρξεώς του εἰς ὃν βλέπομεν αὐτὸ σήμερον βαθμὸν ὕψους καὶ μεγαλείου παρὰ τοῖς μᾶλλον προωδευμένοις ἔθνεσι. (Ambroise Clément).

Τὰ προϊόντα ὁμῶς ταῦτα ὅπως ἀποδοθῶσι τῇ ἐργασίᾳ δέον ἵνα αὕτη συνοδεύηται ὑπὸ τῆς ἐλευθερίας καὶ ὑπὸ τῆς ὑπὸ τῶν νόμων ἐγγυουμένης καρπώσεως τῶν προϊόντων αὐτῆς εἰς τὸ παραγωγὸν αὐτὰ πρόσωπον.

«Ἡ ἐλευθερία τῆς ἐργασίας, λέγει ὁ αὐτὸς οἰκονομολόγος τὸν ὁποῖον ἀνωτέρω ἀνεφέραμεν, εἶναι εἰς τῶν οὐσιωδῶν ὄρων τῆς γονιμότητος τῆς παραγωγῆς, ἀφ' ἐνός μὲν διότι ἀφίνει ἐνὶ ἐκάστῳ τὸ δικαίωμα τοῦ ἀκολουθεῖν τὰς ἐμπνεύσεις τοῦ προσωπικοῦ συμφέροντός του ἐν τῇ ἐκλογῇ τοῦ εἶδους τῆς ἐνασχολήσεως εἰς τὸ ὁποῖον ἡ θέσις του καὶ αἱ ὀρέξεις του ἢ αἱ ἰδιαιτέρας ἰκανότητές του ἐπιτρέπουσιν αὐτῷ ἵνα ἐπιδοθῇ μετὰ πλείονος ὠφελείας, καὶ διότι, ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίαν, τὸ ἀτομικὸν συμφέρον εἶναι ἐν γένει ὡς πρὸς τοῦτο ὁ μόνος ἀσφαλῆς καὶ ἀλάνθαστος ὁδηγός, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι διατηρεῖ ἐν ἅπασιν τοῖς κλάδοις τῆς παραγωγικῆς ἐργασίας συναγωνισμὸν τὸσοῦτον ἐκτεταμένον ὅσον δύναται νὰ τὸ ἐπιτρέψῃ ἡ φύσις τῶν πραγμάτων, καὶ διότι ὁ συναγωνισμὸς εἶναι ἀναμφισβητήτως τὸ ἰσχυρότερον διεγερτικὸν τῆς ἐνεργείας καὶ τῆς τελειοποιήσεως τῶν ἔργων. Οὐσιωδῆς ἐπίσης ὅρος τῆς ἐργασίας εἶναι οὐ μόνον τὸ ἐξασφαλίζειν ἐνὶ ἐκάστῳ τὴν προσωπικὴν ἀπολαβὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν πλήρη καὶ ἐλευθέραν διάθεσιν καὶ μεταβίβασιν ἐκείνου ὅπερ παρήγαγεν. Ἄνευ τοῦ οὐσιωδούς τούτου ὅρου τὰ διεγερτικὰ τῆς ἐργασίας ἠθελον ἀπολέσει μέγα μέρος τῆς ἐνεργείας των καὶ αἱ ἐπισωρεύσεις ἠθελον εἶσθαι ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ ἐλάσσονες.

«Εἶναι ἀληθές, προσθέτει ὁ αὐτὸς Οἰκονομολόγος, ὅτι τὸ δικαίωμα τοῦ μεταβιβάζειν τὴν ἰδιοκτησίαν, συνεπάγεται, προϊόντος τοῦ χρόνου, ἀνησότητος εἰς τὴν θέσιν τῶν οἰκογενειῶν, ἀλλ' ὅταν ἡ ἰδιοκτησία καὶ αἱ παραγωγικαὶ ἐλευθερίαι εἰσὶν ἐντελῶς ἐξησφαλισμέναι, ἡ ἀνισότης τῶν περιουσιῶν δὲν δύναται νὰ πηγάζῃ, ἐκτὸς σπανίων τινῶν ἐξαιρέσεων, εἰμὴ ἐκ τῆς ἀνισότητος τῶν πα-

πραγωγῶν, καὶ τῶν ἐπισωρεύσεων τῶν ὀφειλομένων εἰς τοὺς κατέχοντας αὐτάς. Ἡ ἀνισότης αὕτη δὲν εἶναι πῶθεν εἰμὴ ἢ καθιέρωσις τῆς δικαιοσύνης: Αἱ οἰγένειαι καίτινες ἐπὶ δύο ἢ πολὺς γενεάς, διέγρουσι πάντοτε μετὰ πνευργείας καλῶς διευθυνομένης, μετὰ πεφωτισμένης προνοησίας, μετὰ ἐμφρονος οἰκονομίας, ἀνταμείβονται δικαίως διὰ τῆς εὐπορίας ἣν διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ ἀπολαύουσι. Αἱ οἰκογένειαι αἱ ἀντίθετον ἀκολουθοῦσαι διαγωγὴν καὶ τῶν ὁποίων τὰ μέλη παραδίδονται εἰς τὴν ὀκνηρίαν, τὴν ἀκρᾶσιαν, τὰς ποικίλας φαύλας ἔξεις πτωροῦνται δικαίως διὰ τῆς ἐνδίας ἧτις ἐπὶ τέλους καταλαμβάνει αὐτάς καὶ ἀπὸ τῆς ὁποίας δίκαιον εἶναι νὰ μὴν ἀπαλαγῶσιν εἰμὴ δι' ὅσον οἶόν τε καλῆς διαγωγῆς. Εἶναι ὠφέλιμον, ἀπαραίτητον εἰς τὴν τελειοποίησιν τῆς ἀνθρωπίνου ζωῆς τὸ πρᾶγμα νὰ ἔχη οὕτω, κοινωνικὸν δὲ πολίτευμα τὸ ὁποῖον, εἴτε διὰ νὰ διατηρήσῃ τὴν ὑπεροχὴν τινῶν τάξεων τοῦ λαοῦ ἀπὲ ἀπασῶν τῶν ἄλλων, εἴτε διὰ νὰ παρειαῖξῃ μετὰ ὄλων τῶν τάξεων βεβιασμένην τινὰ ἰσότητά ἧθελον ἐμποδίσῃ ἵνα καὶ φυσικαὶ συνέπειαι τῶν ἀγαθῶν καὶ φαύλων ἔξεων ἐπιπέσωσι κυρίως ἐπὶ τῶν παραδιδομένων εἰς ταύτας, ἧθελον εἶσθαι ἐπίσης ὀλέθριον καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις. Ἡ πείρα ἐπικυροῖ πληρέστατα τὰ θεωρητικὰ ταῦτα ἀποτελέσματα. Ἡ ἱστορία ὄλων τῶν χρόνων καὶ ὄλων τῶν λαῶν ἀποδεικνύει ὅτι αἱ κοινωνίαι εὐημεροῦσι τοσούτῳ μᾶλλον καὶ τελειοποιοῦνται ὅσην ἐξασφαλίζουσι καλλίον διὰ τῶν θεσμῶν των καὶ τῶν ἠθῶν των τὰς παραγωγικὰς ἐλευθερίας καὶ τὴν ἰδιοκτησίαν κατὰ τῶν ἀπειρώς ποικιλομένων εἰς τοὺς τύπους τῶν προσβολῶν τῶν ὑπὸ τῆς ἀπογυμνωτικῆς ἐνεργείας κατ' αὐτῶν ἐνεργουμένων. Αὐτὸς εἶναι ὁ κύριος ὅρος εἰς ὃν φαίνεται ὅτι συνεδέθη μέχρι τοῦδε ἡ τύχη τῶν λαῶν. Ἐκεῖνοι οἵτινες πτόν παρετήρησαν καλλίτερον εἰσὶν οἱ μᾶλλον προωδευμένοι ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις. Οἱ σεβασθέντες ὁμῶς αὐτὸν

ὀλιγώτερον εἰσὶν οἱ μᾶλλον ἀμαθέστεροι καὶ οἱ μᾶλλον ἀθλιώτεροι. Ἐὰν δὲ ἀρχαῖοι τινὲς λαοὶ ἠδυνήθησαν νὰ ἐπιτύχωσι παροδικῶς βαθμὸν τινὰ ὑλικῆς εὐδαιμονίας ἀπομακρυνόμενοι τοῦ ὅρου αὐτοῦ, θεμελιούντες τὴν ὑπαρξίν των ἐπὶ τοῦ πολέμου, τῆς ἀρπαγῆς ἢ τῆς δουλείας, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ κόλπῳ ἐκάστου ἔθνους τάξεις τινὲς ἠδυνήθησαν νὰ ὀργανωθῶσιν εἰς τρόπον ὥστε νὰ καθυποβάλλωσι τὰς ἄλλας καὶ νὰ ζῶσιν ἐπὶ βλάβῃ αὐτῶν, τοῦτο ἐγένετο καθισταμένων δυστυχῶν τῶν πλειοτέρων, πειρομένου γενικοῦ μίσους καὶ ἀναπτυσσομένης μετὰ τῶν λαῶν ἢ τῶν δεσποζουσῶν τάξεων διαφθορᾶς ἐπενεργούσης αἰείποτε τὴν πτώσιν των καὶ τὸν ὀλεθρὸν των. Ἐξ ἄλλου μέρους αἱ γενόμεναι ἀπόπειραι ὅπως τηρηθῇ μετὰ τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν τεχνητῆ τις ἰσότης πτεθεμελιωμένη ἐπὶ τῆς κοινότητος τῶν ἔργων καὶ τῶν κτημάτων ἀπέτυχον ἀπασαι οἰκτρῶς, διότι, κατ' οὐδὲν ἄλογιστόμεναι τὰς φυσικὰς ἀνισότητας τὰς ὑπαρχούσας μετὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ εἰς ἴσην μοῖραν τιθέμενοι τὴν δύσιστας δυνάμεις μετὰ τὰς κατωτάτας κατέστρεψαν τὸ ἀπαραίτητον διεγερτήριον τοῦ προσωπικοῦ συμφέροντος καὶ κατεβίβασαν ὅλας τὰς ἐνεργητικότητας εἰς τὸ σημείον τῶν ἧττον νοημόνων καὶ τῶν ἧττον γονίμων ἐνεργητικότητων. Αἱ δυστυχίαι ἔθνους τινός, εἶπεν ἐμβριθῆς τις πολιτειολόγος (Charles Comte) εἰσὶ πάντοτε ἐπίσης βαρύνται εἴτε μερὶς τις τοῦ λαοῦ σφετερίζεται τὰ προϊόντα τῶν ἐργασιῶν ἄλλης μερίδος, εἴτε τὰ πρόσωπα ἐξ ὧν ὁ πλοῦτος αὐτὸς σύγκειται ὀργῶσιν ἵνα καταρτίσωσι μετὰ τῶν ἰσότητα ἀγαθῶν καὶ κακῶν. Ἐκ τούτου ἐπεταί ὅτι ἢ ἀνισότης μετὰ τῶν προσώπων ἐξ ὧν σύγκειται λαὸς τις εἶναι νόμος τῆς φύσεώς των, ὅτι πρέπει ὅσον οἶον πτε νὰ φωτίζωνται οἱ ἀνθρωποὶ ἐπὶ τῶν αἰτίων καὶ τῶν συνεπειῶν τῶν πράξεών των, ἀλλ' ὅτι ἢ θέσις ἢ μᾶλλον εὐνοϊκὴ εἰς πᾶν εἶδος προόδου εἶναι ἐκείνη ἐν ἧ ἕκαστος ὑφίσταται τὰς ποινὰς τῶν κακιῶν του καὶ ἐν ἧ οὐ.

»δείς δύναται ν' ἀρπάσῃ ἀπὸ τοῦ ἄλλου τοὺς καρπούς τῶν κἀρετῶν του καὶ τῶν ἐργασιῶν του».

Τὰς θεωρίας ταύτας διακεκριμένον οικονομολόγων, τὰς ἄλλως τοσοῦτον πειστικὰς ὡς πηγαζούσας ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐνομίσαμεν ἀναγκαῖον νὰ ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα ἵνα καταστήσωμεν ἐναργές ὅτι ἡ ἐργασία, ὅπως παράγει ἀφθόνους τοὺς καρπούς της, δεόν πρό πάντων ἵνα παρακολουθῆται ὑπὸ τῆς ἐλευθερίας τῶν ἐνεργειῶν της, ἐξασφαλιζομένης συγχρόνως ὑπὲρ ἐνὸς ἐκάστου οὐ μόνον τῆς προσωπικῆς ἀπολαύτης, ἀλλὰ καὶ τῆς πλήρους καὶ ἐλευθέρως διαθέσεως καὶ μεταβιβάσεως ἐκείνου τὸ ὅποιον παράγει. Ἐπὶ τῇ βάσει δὲ ταύτῃ ἕκαστος ἤδη ἐνοεῖ ὅτι ἡ ἐργασία συνίσταται κυρίως εἰς τὴν ἐλευθέραν ἐπασχόλησιν τῶν σωματικῶν καὶ διανοητικῶν τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεων πρὸς παραγωγὴν. Ὑπὸ γενικωτέραν δὲ ἔποψιν ἡ ἐργασία εἶναι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ὁδεύων εἰς τὸν προορισμὸν του, δηλαδὴ τὴν τελειοποίησιν του διὰ τῆς ἐλλόγου χρήσεως τῶν μέσων τὰ ὅποια ὁ Θεὸς ἔθεσεν εἰς τὴν διαθεσίν του καὶ τῶν δυνάμεων μεθ' ὧν ἐπροικίσθη.

Τούτων τεθίντων, ἐὰν καλῶς ἐξετάσωμεν τὴν φύσιν καὶ τὴν παραγωγικὴν δυνάμιν τῆς ἐργασίας θέλομεν φθάσει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ πρωτίστη παραγωγικὴ δύναμις εἶναι αὐτὴ ἡ ἐργασία.

Καὶ πράγματι, ἐὰν θεωρήσωμεν τὸν ἄνθρωπον καθ' ὃν χρόνον ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ἐπὶ τῆς γῆς θέλομεν τὸν εἶδεῖ ἐνασχολούμενον πρὸ πάντων εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ συντήρησιν εἴτε πρὸς ἀποτροπὴν τῶν εἰς οὐς ὑπέκειτο κινδύνων, εἴτε πρὸς πορισμὸν τῶν πρὸς τὸ ζῆν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ γῆ δὲν ἠδύνατο νὰ τῷ προσφέρῃ ἔτοιμα πάντα τὰ ἀπαιτούμενα πρὸς τὴν συντήρησιν αὐτῆν, ἠναγκάσθη νὰ ἐπασχολήσῃ τὰς δυνάμεις του εἴτε διὰ νὰ ὑπερασπίζῃ τὴν ζωὴν του κατὰ τῶν παντοδαπῶν προσβολῶν καὶ κινδύνων εἰς οὓς ἐξετίθετο, εἴτε διὰ νὰ προσπορίζῃ εἰς ἑαυτὸν καὶ

τοὺς περὶ αὐτὸν τὰ πρὸς τὸ ζῆν· ἐγένετο λοιπὸν πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν μαχητῆς, κυνηγός, ἀλιεὺς, ἢ γεωργός καὶ διὰ τῆς ἐργασίας του οὐ μόνον προσεπορίζετο τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἀλλὰ καὶ ἐδημιούργει τὰ μέσα δι' ὧν προσεπορίζετο αὐτὰ, τὰ δὲ μέσα αὐτὰ ἀπετέλουν τὸ κεφάλαιόν του, δηλαδὴ τὰ ὄπλα του, τὰ γεωργικὰ, τὰ ἀλιευτικὰ ἢ κυνηγετικὰ ἐργαλεῖα του, τὰ ὅποια ταῦτα ἦσαν τὸ προϊὸν τῆς ἐργασίας του. Ἐπεταί ὅθεν ἐκ τούτου ὅτι τὸ κεφάλαιον, τὸ ὅποιον ἀποτελεῖ σήμερον μίαν τῶν ἀξιολογωτέρων παραγωγικῶν δυνάμεων καὶ συνδέεται στενότατα μετὰ τῆς ἐργασίας, εἶναι τὸ πρῶτον αὐτῆς τῆς ἐργασίας, ὥστε ἡ πρωτίστη καὶ κυρία παραγωγικὴ δύναμις εἶναι αὐτὴ ἡ ἐργασία.

Ἀναμφισβητήτως δὲ, ἂν αὐτὴ ἡ γῆ δὲν ἦτο ὡς εἶπειν τὸ ταμεῖον τῶν πρώτων ὑλῶν, περὶ τὴν διάπλασιν καὶ τροποποίησιν τῶν ὁποίων περιστρέφεται ἀενάως ἡ ἐργασία, αὕτη, εἴτε διανοητικὴ, εἴτε σωματικὴ, ἤθελε μείνει νεκρὰ καὶ στείρα ἄνευ τῶν πρώτων αὐτῶν ὑλῶν τῶν ἐν τοῖς ἐγκάστοις τῆς γῆς κρυπτομένων ἢ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς κειμένων ἢ φουομένων, ἀλλὰ καὶ αἱ πρῶται αὐταὶ ὑλαι ἤθελον μένει νεκρὰ καὶ στείραι ἂν δὲν ἐξωωποιοῦντο, ἐγομιμοποιοῦντο καὶ, ὡς εἶπειν, ἐναψυχοῦντο ὑπὸ τῆς θαυμασίας αὐτῆς δυνάμεως τῆς καλουμένης ἐργασίας ἥτις ἐνεκα τῶν μεγάλων αὐτῆς εὐεργετημάτων, τῶν ἀπείρων ὑπηρεσιῶν της καὶ τῆς δημιουργικῆς δυνάμεώς της, δικαιούται ἵνα ἔχῃ ἴδιον ναὸν ἐν ᾧ νὰ τιμᾶται ὡς ἐν τῶν πολυτιμοτέρων δώρων τῶν κληροδοτηθέντων ὑπὸ τῆς θεότητος τῇ ἀνθρωπότητι.

Καὶ ἀληθῶς, ἡ παραγωγικὴ ἐργασία, διανοητικὴ καὶ σωματικὴ, ἐδημιούργησεν ἐπὶ τῆς γῆς νέον, ὡς εἶπειν, κόσμον, σχεδὸν ἕλως διάφορον ἐκείνου ὅστις ἀρχικῶς ἐκληροδοτήθη τῷ ἀνθρώπῳ, κόσμον ἐν ᾧ αὐτὴ ἡ ἐργασία ἐμφυσεῖ τὴν ἀληθῆ ζωὴν οὐ μόνον ὑπὸ τὴν φυσικὴν ἔποψιν ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν διανοητικὴν καὶ τὴν ἠθικὴν, δι' αὐ-

σόν δὲ τοῦτον τὸν λόγον ἐκεῖναι κυρίως αἱ κοινωνίαι προ-
 ἄγονται, εὐποροῦσιν, ἀκμάζουσι καὶ εὐδαιμονοῦσιν, ὅσον
 ἐπιτρέπεται τοῦτο ὑπὸ τῆς ἡμετέρας φύσεως καὶ ὑπὸ τῶν
 κοινωνικῶν θεσμῶν, ἐν αἷς ἡ ἐργασία ὀργᾶ καθ' ὅλην
 αὐτῆς τὴν ἀκμὴν καὶ τὴν ἐλευθερίαν. Ἡ ἱστορία τῶν παρω-
 χημένων χρόνων καὶ ἡ σημερινὴ τῶν διαφόρων ἐθνῶν κα-
 τάστασις ἐπιβαίβαιοῦσι τὴν ἀλήθειαν ταύτην. Ἐπεταὶ
 λοιπὸν ὅτι ἡ ἐργασία δημιουργεῖ νέον κόσμον καὶ νέον
 ἄνθρωπον ὅπως διαφόρους τῶν ἀρχαιγόνων. Ἐπεταὶ ὡσαύ-
 τως ὅτι ἡ ἐργασία ὀφείλει νὰ θεωρηθῆ ὡς ἡ πρωτίστη πα-
 ραγωγικὴ δύναμις οὐ μόνον ὑπὸ τὴν πλουτολογικὴν ἔπο-
 ψιν ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν διανοητικὴν καὶ τὴν ἠθικὴν. Εἰς
 πύτην λοιπὸν οἱ πεπολιτισμένοι λαοὶ ὤφειλοι νὰ ἀποδώ-
 σωσι καὶ ἀπέδωσαν τὴν ἐμπρέπουσαν αὐτῇ θέσιν καὶ τὴν
 τιμὴν ἣν ἡ ἀμάθεια καὶ αἱ προλήψεις τῇ ἠρνήθησαν ἐπὶ
 πολλοὺς αἰῶνας.

Πρὶν δώσωμεν πέρας εἰς τὴν ὀλιγόστιχον ταύτην μελέ-
 την ὀφείλομεν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι, ἐν οὐσιώδεις ὄροι
 τῆς γονιμότητος τῆς παραγωγῆς εἶναι ἡ ἐλευθερία τῆς
 ἐργασίας καὶ ἡ ἐξασφάλισις εἰς ἓνα ἕκαστον τῆς πλήρους
 καὶ ἐλευθέρως διαθέσεως καὶ μεταβιβάσεως τοῦ πράγματος
 τὸ ὁποῖον παράγει, ἐπίσης οὐσιώδεις ὄροι τῆς αὐτῆς γονι-
 μότητος εἶναι καὶ ἡ συνδρομὴ τοῦ κεφαλαίου, διότι τὸ κεφά-
 λαιον καὶ ἡ ἐργασία εἰσὶ τοσοῦτον στενωῶς συνδεδεμένα
 πρὸς ἀλληλα, ἡ δὲ συνύπαρξις των καὶ ἡ ἀλληλοβοήθειά
 των τοσοῦτον ἀπαραίτητα εἰς τὴν γονιμότητα τῆς παρα-
 γωγῆς ὥστε αἱ δύο αὗται παραγωγικαὶ δυνάμεις θὰ παρε-
 λύοντο ἀλληλομαχοῦσαι, ἐνῶ εὐδοκίμοῦσι καὶ ἀκμάζουσι
 ἀλληλοβοηθούμεναι.

Τέλος, ἂν ἡ ἐργασία, ὑπὸ τὴν κοινωνικὴν ἔποψιν θεω-
 ρουμένη ᾖ ἡ πηγὴ παντός πλοῦτου, τὸ ἀληθὲς θεμέλιον
 τῆς ὑπάρξεως τῶν κοινωνικῶν, τὸ κύριον ὄργανον τοῦ ἐκ-
 πολιτισμοῦ καὶ ὁ οὐσιώδης ὄρος πάσης προόδου καὶ πά-
 σης εὐημερίας, τὸ αὐτὸ ἐνοεῖται καὶ περὶ τῆς ἐργασίας θεω-
 ρουμένης ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς οἰκογενείας, καθὼς καὶ ὑπὸ
 τὴν ἀτομικὴν, προσθέτομεν μόνον διὰ τὸ ἄτομον ὅτι ἄνευ
 τῆς ἐργασίας οὐδέποτε θέλει δυναθῆ νὰ καταστῆ ἄξιον τοῦ
 νὰ παρακαθῆσθαι εἰς τὴν τράπεζαν ἐν ἣ παρατίθενται τὸ
 κ α λ ὄ ν, τὸ ἀ γ α θ ὄ ν καὶ τὸ δ ἰ κ α ἰ ο ν.